સંગીત-કલા

લેખક
અમૃતલાલ શંભુપ્રસાદ દવે

સને ૧૯૪૩] કિંમત રૂા. ૨-૮-૦ [સંવત ૨૦૦૦

સંગીત-કલા

લેખક
અમૃતલાલ શંભુપ્રસાદ દવે

: પ્રકાશક :
અમૃતલાલ શંભુપ્રસાદ દવે,
મોઢવાડા : મુ. ધુકા.

કિંમત રૂા. ૨-૮-૦

: મુદ્રક :
નાથાલાલ મ. શાહ,
સ્વાધીન મુદ્રણાલય
સૌરાષ્ટ્ર રોડ
રાણપુર.

જેમના પ્રોત્સાહન અને ઉત્તેજન સિવાય
આ પુસ્તક પ્રગટ થવું અસંભવિત હતું

તે

મારા સર્વ સ્નેહીઓને

અર્પણ

– અભિપ્રાય : –

માસ્તર અમૃતલાલ શંભુપ્રસાદ દવેએ સંગીતકલા નામે પુસ્તકની હસ્તલીખીત પ્રત મને બતાવી એ બધા રાગો હું તપાસી ગયો. મને એ ગાયનો અને રાગો ખૂબ પસંદ આવવા સાથે વિદ્યાર્થીવર્ગને ઘણાજ અનુકૂળ પડે તેમ જણાય છે. તેમ રાગમાં જરૂરી હકીકત પણ આવી જાય છે. કે જેથી શીખનાર વીદ્યાર્થીને સુલભ થાય તેવી આ પુસ્તકમાં વ્યવસ્થા છે. તેથી સર્વ ભાઇઓને વિજ્ઞપ્તિ કરૂં છું કે આ પુસ્તક ગ્રહણ કરી તેનો પુરો લાભ ઉઠાવે. એજ વિનતી.

તા. ૧–૯–૪૩ દા. ભગવાનદાસ નારણદાસ કોટડાવાળા

પ્રમુખ, શ્રી. સ્વસ્તીક સંગીત કલબ, ધંધુકા

● ● ●

અમારી શાળાના સંગીત શિક્ષક મી. અમૃતલાલ શંભુપ્રસાદ દવેનું 'સંગીત કલા' નામનું હસ્ત લિખિત પુસ્તક મેં પૂરેપૂરૂં વાંચ્યું છે તેની અંદરના ગાયનો ઉત્તમ બોધદાયક છે અને કેટલાંક, વિદ્યાર્થીઓને પ્રેરણા મળે તેવાં છે.

મારી શાળામાં કામ કરનાર સંગીત શિક્ષકનો આવો સુંદર પ્રયાસ જોઇને મને અત્યંત આનંદ થાય, એ સ્વાભાવિક છે. હું અંતઃકરણથી ઈચ્છું છું કે આ પુસ્તકનો ગૂજરાતની સંગીતપ્રિય જનતા પૂરેપૂરો લાભ લેશે જ. અને એ રીતે સંગીતનો વધારે પ્રચાર કરવા આવા ઉગતા લેખકને ઉત્તેજન આપશે.

શિક્ષક ભાઇઓ તથા બ્હેનોને મારી આગ્રહ પૂર્વક વિનંતિ છે કે તેમણે પોતાની શાળામાં આ પુસ્તકની એક નકલ અવશ્ય રાખવી.

તા. ૫–૯–૪૩
અંબાપરા
ધંધુકા

હઠીસિંહ વિ. ચુડાસમા
તાલુકા માસ્તર ધંધુકા

નિવેદન

આજ દિન સુધીમાં ઘણા વિદ્વાનોએ પોતપોતાની બુદ્ધિ અનુસાર સંગીત શાસ્ત્રની મર્યાદામાં રહીને જૂદી જૂદી પદ્ધતિથી સંગીતનાં પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કર્યાં છે. દરેક વિદ્વાને સંગીતને સહેલી રીતે લેખનમાં મૂકવા પ્રયાસ કર્યો હોય છે

મારે પ્રથમથીજ જણાવવું જોઇએ કે, હું, કવિ કે, મહાન ગવૈયો નથી. પણ બાલ્યાવસ્થાથીજ સંગીતનો ખૂબ શોખ હોવાથી, જૂદે જૂદે સ્થળે સંગીત વિષે જે કંઇ જાણવા મળતું, તે શીખી લેવાની ટેવને લીધે, સંગીત રૂપી મહાસાગરમાંથી બિન્દુ રૂપે આ પુસ્તક પ્રગટ કરી શક્યો છું.

મારા પિતાશ્રી ખરડ (તા. ધંધુકા) જેવા નાના ગામડામાં રહેતા હતા. છતાં, મોટા ખર્ચે હારમોનિયમ બજાવતાં શીખ્યા હતા. એમનું સંગીત આજુબાજુના ગામોમાં ખૂબ વખણાતું હતું. ઘરમાંજ સંગીત સાંભળવા મળતું હોવાથી, સ્વાભાવિક રીતે મને એ તરફ શોખ વધ્યો. મારા પિતાશ્રી 'હીઝ માસ્ટર્સ વ્હોઇસ'નું ગ્રામોફોન પણ રાખતા હતા. રેકર્ડોનાં ગાયનોની નકલ હું જલ્દી કરી શકતો હતો. આથી મારા પિતાશ્રીએ મને હારમોનિયમ શીખવવા માંડયું. અમુક ગાયનો શીખ્યા પછી, હું મારી જાતે હારમોનિયમ પર ગાયનો બેસાડી શકતો હતો. આ રીતે મારા સંગીતની પ્રાથમિક શરૂઆત મારા પૂજ્ય પિતાશ્રી પાસે થઇ.

પછી અવારનવાર શહેરોમાં જવાનું થયું. ત્યાં જૂદા જૂદા ગાયકોનો મેળાપ થતો ગયો, તેમ તેમ સંગીતનું જ્ઞાન વધતું ગયું.

માતાપિતાની સહાનુભૂતિ વિના કોઇ સંતાન પોતાના અભ્યાસમાં ભાગ્યેજ આગળ વધી શકે છે. મારા પિતાશ્રી પોતે જ સંગીતના શોખીન હતા, એ સાથે મારાં માતુશ્રી પણ ઉમદા સ્વભાવના હતાં અમે બે ચાર દિવસ હારમોનિયમ ન બજાવીએ, તો, તે પૂછ્યા વિના રહેજ નહિ, કે, તમારૂં વાજું કેમ વાગતું નથી ?

આજે સંગીતની પ્રસાદી રૂપે જે કંઇ મારામાં જ્ઞાન છે, તે, મારા **સ્વર્ગસ્થ પૂજ્ય માતા પિતાની કૃપા અને સહાનુભૂતિનું જ પરિણામ છે.**

સંગીત શીખવવાના મારા લાંબા અનુભવ પછી જણાયું કે, શીખનારને ટૂંકા ટૂંકા ગાયનો નિરસ લાગે છે. અને અર્ધી અર્ધી માત્રાવાળાં નોટેશન હારમોનિયમ પર બેસાડતાં અઘરાં પડે છે. એક માત્રા જેટલો સમય એક સ્વર ઉપર લેવાની ખબર પ્રથમ શીખનારને પડતી નથી. તો પછી અર્ધી માત્રાની ખબર તો પડેજ શાની ?

આ મુશ્કેલીઓ દૂર કરવા હું વિચારો કરતો હતો. એ દરમિયાન મારા પરમ સ્નેહી અને સંગીત વિદ્યા પ્રેમી જે :— ‘ મહાત્મા ’ નામથી ઓળખાય છે, તે, **શ્રીમાન દ્વારકાદાસ અમૃતલાલ પટેલ**-બાવળાવાળાએ તેમનાં પુત્ર પુત્રીને સંગીત શીખવવાનું મને કહ્યું. તેઓ પોતે હારમોનિયમ, તબલાં, દીલરૂબા, વાયોલીન, સીતાર વગેરે વાદ્યો બજાવી જાણે છે. જો ધારે તો પોતે જ તેમના સંતાનોને સંગીત શીખવી શકે. પણ તેમને જીનીંગ ફેકટરી અને રૂના વેપારની પ્રવૃત્તિ હોવાથી, એ કાર્ય મને સોંપ્યું. જે ગાયનો હું શીખવતો, તેના શબ્દો મહાત્માને પસંદ પડતા નહિ હોવાથી, નવાં ગાયનો

બનાવવા માટે તેમણે મને બે ત્રણ વખત સૂચન કર્યું. આથી મારા વિચારોને બળ મળ્યું. મેં નવાં ગાયનો બનાવવાની શરૂઆત કરી. અને **સેવા, સમભાવ, દયા, સંપ, ક્રોધનું અનિષ્ટ પરિણામ, સ્વાર્થ, દ્વેષ** વગેરે જુદી જુદી બાબતો પર ગાયનો બનાવ્યાં. દરેક ગાયનનાં નોટેશન પણ બનાવ્યાં.

ગાયનો અને નોટેશન બનાવવાનું મારૂં કાર્ય પુરૂં થયું ત્યારે, વિશ્વયુદ્ધને લીધે કાગળના ભાવ મોંઘવારીની છેલ્લી હદે પહોંચી ગયા હતા. આથી મેં પુસ્તક પ્રકાશનનો વિચાર માંડી વાળ્યો. પણ **શ્રી. દ્વારકાદાસભાઈએ** પુસ્તક છપાવવાનો આગ્રહ બતાવ્યો. તેમની ઇચ્છાથી અને દરેકે દરેક જાતના સહકારથી આ પુસ્તક લખાયું તેમજ છપાયું છે, તેમાં કંઇ જ અતિશયોક્તિ નથી. તે બદલ હું, **શ્રીમાન્ દ્વારકાદાસભાઇ** (મહાત્મા)નો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું.

બીજા મારા પરમ મિત્ર, અને ધંધુકા શ્રી સ્વસ્તીક સંગીત કલબના સેક્રેટરી, **શ્રીમાન્ બલદેવપ્રસાદ સોમનાથ દવે** એ પણ આ કાર્યમાં મને પ્રથમથી સારો સહકાર આપ્યો છે. તેમણે પણ આ પુસ્તક પ્રગટ કરવા આગ્રહ બતાવ્યો હતો. અને તે માટે જોઇએ તેટલી નાણાંની પ્રાથમિક સહાય આપવા વચન આપ્યું હતું. એ પ્રમાણે તેમણે મને સહકાર આપ્યો છે. તે બદલ તેઓશ્રીનો હૃદયપૂર્વક આભાર માનું છું.

સાળંગપુર (હનુમાનજી) ના કોઠારી **શ્રી વીરસંગ ભગત** અને ધંધુકા સ્વસ્તીક રૂગ્ણાલયના ડૉકટર **સાહેબ શ્રી જીવણલાલ છોટાલાલ શાહ** તરફથી પણ આ કાર્યમાં સારો સહકાર મળ્યો છે. જેથી તેઓશ્રીનો હું આભાર માનું છું.

બીજા જે જે શ્રીમાનોએ આ કાર્યમાં સહકાર આપ્યો છે, (જેમનાં નામ આ પુસ્તકમાં આપ્યાં છે) તે સૌનો હું આભારી છું.

શ્રીમાન પ્રોફેસર શ્રી નારાયણરાવ વ્યાસને સંગીતની કેટલીક હકીકત માટે પત્ર-દ્વારા મુંબઇ પૂછાવ્યું હતું. તેઓશ્રીએ વળતીજ પોસ્ટમાં જવાબ લખી મોકલીને મારા કાર્યમાં સહાય કરી છે. જેથી તેઓશ્રીનો પણ ઉપકાર માનું છું.

મારી બુદ્ધિ અનુસાર આ પુસ્તકમાં વિદ્યાર્થીઓ માટે પ્રાર્થનાઓ અને બીજાં ગીતો, અને છેલ્લે થોડા રાસ આપ્યા છે. કુલ એકત્રીસ જૂદા જૂદા રાગો છે, અને (દસ રાસ મળીને) કુલ સાઇઠ ગાયનો છે. ગામડાના અશિક્ષિત લોકો ગાયનનો ભાવાર્થ સમજી શકે, એ દૃષ્ટિબિંદુ રાખીને ગાયનોની ભાષા રાખી છે.

આ પુસ્તકને વખાણવું કે, વખોડવું એ સમાજનું કાર્ય છે. સંગીતનો પ્રચાર થાય, અને ગાયનોમાંથી કંઇક બોધ મળે, એ રીતે મેં પ્રયાસ કર્યો છે.

મહા ગૂજરાતની જનતા આ પુસ્તકને અપનાવશે, તો, મારો નમ્ર પ્રયત્ન સફળ માનીશ. અસ્તુ ! !

અમૃતલાલ શંભુપ્રસાદ દવે

નીચેના મહાશયોએ કરેલ આર્થિક સહાય બદલ હું તેમનો આભારી છું

ઠાકોર સાહેબ	શ્રી જયવંતસિંહજી સુરસિંહજી	ઉતેલીયા
,, ,,	શ્રી નટવરસિંહજી જસવતસિંહજી	મોટીબોરૂ
સરદાર સાહેબ	શ્રી પથુભા મનુભા	રોજકા
	શ્રી ભગવાનદાસ નારણદાસ	ધંધુકા
ડો, સા.	શ્રી રણછોડરાય ટી. ભટ્ટ	ધોલેરા
	શ્રી અંબાલાલભાઇ જોરૂભા વાઘેલા	લોલીયા
	શ્રી જૂઠાભાઇ ધનજીભાઇ	ધોલેરા
	શ્રી ભગવતસિંહજી નારસિંહજી	આકરૂ
	શ્રી રવિશંકર વાસુદેવ દિક્ષિત	ધંધુકા
	શ્રી નર્મદાશંકર મણિલાલ રાવળ	ધંધુકા
	શ્રી બલવંતરાય હરગોવિંદદાસ દિક્ષિત	ધંધુકા
	શ્રી પ્રમોદરાય છોટાલાલ જોષી	ધોલેરા
	શ્રી જીલુભા હઠીભાઇ	ખરડ
	શ્રી જીવરાજ ભગવાનદાસ પટેલ	બરવાળા
	શ્રી ભાવુભા જામસિંહજી	ખરડ
	શ્રી જેઠુભા પ્રભાતસિંહજી	ધોલેરા
	શ્રી મખુભા રાહુભા	ધોલેરા
	શ્રી જસવંતસિંહ જેસંગજી	જસકા
	શ્રી કરણુસંગ શીવસંગજી	,,
	શ્રી પ્રભાતસિંહજી ખુમાનસંગ	,,
	શ્રી બળવતસિંહ કસળસિંહ	,,
	શ્રી રણજીતસિંહ પ્રતાપસંગ	,,
	શ્રી મીસ્ત્રી રામજી અજા	ખરડ
	શ્રી પ્રતાપસંગ ભાવસંગ વણાર	ખસ્તા
મુખી	શ્રી દેવીસંગ દલાજીભાઇ	મોટીબોરૂ
કારભારી	શ્રી શિવલાલ માવજીભાઇ	,,
વહીવટ૦	શ્રી ચુનીલાલ લક્ષ્મણભાઇ	,,

અનુક્રમણિકા

પા. ૪ થી ૧૭ સંગીતની પ્રાથમિક સમજ

● ● ●

રાસ વિભાગ

સંગીત–પ્રભાવ

નાદને રાગ, તાલમાં ગોઠવીને ભાવપૂર્વક ગાવું, તેનું નામ સંગીત. સંગીતવિદ્યાના મુખ્ય ત્રણ અંગો છે. (૧) ગાવું (૨) વગાડવું (૩) નાચવું. આ ત્રણેમાં ગાયન કળા મુખ્ય છે.

ગાયન કળાના ત્રણ વિભાગ પડે છે. (૧) ભાવપૂર્વક ગાવું (૨) જે રાગ ગાવાનો હોય, તે રાગના સ્વરના નિયમો પ્રમાણે ગાવું. (૩) જે તાલમાં ગાવાનું હોય, એ તાલના નિયમો પ્રમાણે ગાવું. આ ત્રણે નિયમો પ્રમાણે ગાવાથી મનુષ્ય શ્રેષ્ઠ સંગીત ઉત્પન્ન કરી શકે છે.

સંગીત કલા એ સર્વ કલામાં શ્રેષ્ઠ કલા છે, તેનાથી વિદ્વાન મૂર્ખ અને જંગલી પ્રાણીઓ પણ ખૂશ થાય છે. વાદીની મુરલી વાગતાંજ, શેષનાગ પણ પોતાનો ઝેરી સ્વભાવ ભૂલી જઇને ડોલવા લાગે છે.

પહેલાના વખતમાં, તાનસેન જેવા મહાન ગવૈયાની વીણાનો નાદ સાંભળીને હરણાંઓના વૃંદો સાંભળવા બેસી જતાં. એ હરણાંઓને દેહભાન પણ રહેતું નહોતું.

અત્યારે કળિયુગના પ્રભાવથી, અથવા તો સાચા સંગીતની ખામીને લીધે હરણાંઓ આકર્ષાતાં નથી, અને મલ્હાર રાગ ગાવાથી વરસાદ આવતો નથી, પણ એટલું તો ચોક્કસ કે, શ્રોતાના અંતઃકરણ સુધી સંગીત જરૂર પહોંચી જાય છે. ભાષણ દ્વારા માનવ સમૂહને જે હકીકત કહેવાની હોય તે જ હકીકત જો કાવ્ય દ્વારા સારા રાગથી સંભળાવવામાં આવે તો સાંભળનારાના મન ઉપર સચોટ અસર થાય છે.

સંગીત એ લલીત કળા છે. અત્યારે પણ આપણે નજરે જોઇ શકીએ છીએ કે, માતાના મધુર હાલરડાંથી (ગીતથી) બાળક રોતું બંધ થઇને ઘસઘસાટ ઉંઘી જાય છે.

સંગીત એ પરમકૃપાળુ પરમાત્માએ આપેલી અમૂલ્ય બક્ષીસ છે. માણુસ ગમે તેવી ચીંતામાં હોય પણ જ્યાં સંગીત શરૂ થયું કે, ઘડીભર તે પોતાનું દુઃખ વિસરી જઇને સંગીતરૂપી આનંદસાગરમાંથી આનંદામૃતનું પાન કરે છે.

રોગ મટાડવાની શક્તિ પણ સંગીતમાં છે. હિસ્ટીરીઆ, મગજની અસ્થિરતા વગેરે માનસિક રોગવાળા માટે તો સંગીત અકસીર ઔષધ છે,

માણુસની વિચારમાળામાં જમ્બર પલ્ટો સંગીત લાવી શકે છે. પાપી મનુષ્ય પણ એકાદ બોધદાયક ગાયન સાંભળીને ઘડીભર પોતાના સ્વભાવ ઉપર વિચાર કરવા માંડે છે. નાટક–સિનેમા જોવા જનારને આવા ઘણા અનુભવ થતા હશે.

મજૂરો જયારે ચુનો ટીપતા હોય છે, સ્ત્રીઓ અનાજ દળતી હોય છે, ત્યારે સાથે ગીતો બોલે છે. આથી તેમનું મન સંગીતમાં આનંદ મેળવતું હોવાથી, કેટલો પરિશ્રમ પડયો તેની તેમને ખબરે રહેતી નથી !

આ રીતે ઘણા મજૂરો પોતાને આવડતા સંગીત પ્રમાણે ગીતો બોલતાં જાય છે. અને પોતાનું મહેનતનું કામ કરતાં જાય છે. આથી તેમનો સમય પણ જલ્દી પસાર થઇ જાય છે.

સંગીત દ્વારા પરમાત્માનો જાપ કરીને, તેનો સાક્ષાત્કાર કર્યાના, મીરાં અને નરસિંહ મહેતાનાં દ્રષ્ટાંતો મોજુદ છે.

રણવાદ્યો વાગતાં જ શૂરવીરો પોતાના શરીર પરના જખ્મોનું દુઃખ વિસરી જઇને, રણમાં ઝૂમે છે.

આ રીતે જોતાં, રાજા, મહારાજા, મધ્યમ વર્ગ, અને મજૂર વર્ગ, એ દરેકને જીવનમાં સંગીત ઉપયોગી છે. ભક્તજનોને પણ ઇશ્વરસ્મરણ કરવામાં સંગીત ઉપયોગી છે.

કેટલાક માણુસો સંગીત જેવી દિવ્યકલાને માટે હલકા શબ્દો બોલે છે, પણ એ બોલનારા તદ્દન કઠોર સ્વભાવના, સ્વાર્થી, અને પૈસાનો સંગ્રહ કરનારા શુષ્ક હોય છે. લક્ષ્મીનો સંગ્રહ સિવાય તેઓનો જીવન હેતુ કોઈ હોતો જ નથી. એવા માણુસો સંગીત જેવી દૈવી કલાને માટે ગમે તેમ બોલે તો તેમાં નવાઇ પામવા જેવું નથી.

સંગીતના શોખીનોએ પણ એટલું ધ્યાનમાં રાખવું જોઇએ કે, પોતાના ઉદરનિર્વાહનું સાધન કર્યા પછી જ પોતાના બાકીના વખતમાં સંગીતનો આનંદ લેવો. આખો દિવસ એનો એ જ ધંધો કર્યા કરવાથી ધંધો ચૂકાય છે, અને આજુબાજુના પાડોશીને કંટાળો આવે છે. જેથી સંગીતનો અતિરેક ન થાય, તેનો ખ્યાલ રાખવો. આવો ખ્યાલ રાખવાથી સંગીત માટે હલકો અભિપ્રાય ધરાવનારાઓ પોતાના વિચારો ફેરવશે, અને સંગીત તરફ માન ધરાવતા થશે. આપણા ગૂજરાત કાઠિયાવાડમાં સંગીતનો પ્રચાર ઘણો ઓછો છે. શ્રીમંતો આ બાબતમાં ઘણું કરી શકે તેમ છે. થોડા થોડા નાણાં કાઢીને અમુક અમુક સ્થળે સંગીતની શાળાઓ સ્થાપે, તો જરૂર આપણી પ્રજા સંગીતમાં રસ લેતી થાય.

આજે ગ્રામોફોન રેકર્ડ, અને રેડિયો થતાં સંગીતને પાછું નવું જીવન મળ્યું છે. જયારથી ગવૈયાઓએ રેકર્ડમાં રાગો આપવા માંડયા અને રેડિયો ઉપર ગાવાનું શરૂ કર્યું, ત્યારથી દેશમાં સાચા સંગીતનો પ્રચાર થવા લાગ્યો છે. ગામડે ગામડે, અત્યારે કોઇને કોઇ ગાનાર મળી આવશે. નૃત્ય કળા તો ક્યાંય નજરે પડતી જ નથી. અસ્તુ!

★

-સ્વરો વિષે સમજ-

મૂળ સ્વરોનાં નામ

૧ ષડજ	ડાબી બાજુ પર મૂળ સ્વરોનાં નામ આપ્યાં છે.
૨ રીષભ	એ પ્રમાણે સાત મૂળ સ્વરો છે. દરેક સ્વરનાં નામને
૩ ગાંધાર	પહેલો અક્ષર લઇને ટુંકું સંજ્ઞાવાચક નામ રાખેલું છે.
૪ મધ્યમ	જેમકે:-
૫ પંચમ	૧ ષડજનો –સા
૬ ધૈવત	૨ રીષભનો –રે
૭ નીષાદ	૩ ગાંધારનો–ગ
	૪ મધ્યમનો–મ
	૫ પંચમનો –પ
	૬ ધૈવતનો –ધ
	૭ નીષાદનો –ની

આ રીતે અનુક્રમે–સા, રે, ગ, મ, પ, ધ, ની.
એમ સાતે સ્વરો બોલાય છે.

આરોહ :–સા, રે, ગ, મ, પ, ધ, ની આવી રીતે સા, થી ની, સુધી આગળના સ્વરો લેતા જઇએ તેને આરોહ કહે છે

અવરોહ :–ની, ધ, પ, મ, ગ, રે, સા, આવી રીતે ની, થી સા તરફ પાછા ઘેરા સ્વરોતરફ વળીએ તેને અવરોહ કહે છે

-હારમોનિયમના સપ્તક વિષે સમજ-

હારમોનિયમાં નીચેની અને ઉપરની બધી ચાવીઓ અનુક્રમે ગણીએ, તો, પ્રથમના બાર સ્વરો, એ હારમોનિયમનું પહેલું સપ્તક ગણાય છે. આ પહેલા સપ્તકને ખરજ સપ્તક કહે છે.

તેરમી ચાવીથી બીજું સપ્તક શરૂ થાય છે, અને ચોવીસમી ચાવીએ (બીજું સપ્તક) પુરૂં થાય છે. બીજા સપ્તકને મધ્ય સપ્તક કહે છે

પચીસમી ચાવીથી છત્રીસમી ચાવી સુધી ત્રીજું સપ્તક ગણાય છે. હાલના હારમોનિયમમાં ત્રણ સપ્તકમાં છત્રીસને બદલે સગવડની ખાતર એક ચાવી વધારે આપે છે, એટલે કુલ સાડત્રીસ ચાવીઓ આપે છે. આ ત્રીજા સપ્તકને તાર સપ્તક કહે છે.

સવાત્રણ સપ્તકના હારમોનિયમમાં ઓગણચાલીસ ચાવીઓ હોય છે.

ઉપર મુજબના હિસાબે સાડાત્રણ, પોણાચાર સપ્તકના હારમોનિયમનો ઉપયોગ ગવૈયાઓ કરે છે.

—શુદ્ધ અને વિકૃત સ્વરોની સમજ

સા—શુદ્ધ છે	સા—એકજ છે
રે—વિકૃત છે	રે—બે છે
ગ—વિકૃત છે	ગ—બે છે
મ—વિકૃત છે	મ—બે છે
પ—શુદ્ધ છે	પ—એકજ છે
ધ—વિકૃત છે	ધ—બે છે
ની—વિકૃત છે	ની—બે છે

ઉપરની હકીકત પ્રમાણે જોતાં એક સપ્તકમાં નીચે પ્રમાણે સ્વરો આવે છે.

સા, રે, રે, ગ, ગ, મ, મ, પ, ધ, ધ, ની, ની.

એક સપ્તકમાં આવતા
—શુદ્ધ, કોમળ, અને તીવ્ર સ્વરોની સમજ—

સા	રે	રે	ગ	ગ	મ	મ	પ	ધ	ધ	ની	ની
શુદ્ધ	કોમળ	તીવ્ર	કોમળ	તીવ્ર	કોમળ	તીવ્ર	શુદ્ધ	કોમળ	તીવ્ર	કોમળ	તીવ્ર

ઉપર લખ્યા મુજબ અનુક્રમે સ્વરો કોમળ તીવ્ર થાય છે. જે જે

સ્વરો વિકૃત છે, અથવા બે છે, તેમાંનો પહેલો સ્વર કોમળ અને બીજો તીવ્ર સ્વર કહેવાય છે.

—હારમોનિયમમાં સારેગમ વગાડવા વિષે સમજ—

સૂચના:— હારમોનિયમમાં એક સપ્તકના સા થી બીજા સપ્તકના સા સુધી જવાનું હોય છે. બીજા સપ્તકના સા ઉપર • આવું ટપકું કર્યું છે. એટલે બીજા સપ્તકનો સા (સાં) આવી રીતે વંચાશે.

—શુદ્ધ સારેગમ—

સા	રે	ગ	મ	પ	ધ	ની	સાં
|	|	|	|	|	|	|	|
શુદ્ધ	તીવ્ર	તીવ્ર	કોમળ	શુદ્ધ	તીવ્ર	તીવ્ર	બીજા સપ્તકનો સા

ઉપર પ્રમાણે શુદ્ધ સારેગમમાં સા અને પ શુદ્ધ સ્વરો આવે છે અને બાકીના પૈકી—રે, ગ, ધ, ની એ ચાર સ્વરો તીવ્ર આવે છે અને ફક્ત એકલો 'મ' કોમળ આવે છે.

આ રીતે શુદ્ધ સારેગમની ગણુત્રી નીચે મુજબ થાય છે. જે સ્વરથી આપણે શુદ્ધ સારેગમ વગાડવી હોય ત્યાંથી એક ગણીને સ્વરોની ગણુત્રી કરવી.

૧	૩	૫	૬	૮	૧૦	૧૨	૧૩
સા	રે	ગ	મ	પ	ધ	ની	સાં

આરોહ	અવરોહ
સા રે ગ મ પ ધ ની સાં	સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

સૂચના:— હારમોનિયમ શિખનારે સારેગમ વગાડીને સાથે અવાજ મેળવવો.

નીચેની સારેગમો તૈયાર કરવાથી હારમોનિયમ વગાડવા માટે આંગળીઓ સારી રીતે ફરી શકશે. હારમોનિયમ શિખનારે અધીરા નહિ થતા, આ નીચેની સારેગમો (બધી) તૈયાર કરવી.

૧

આરોહઃ— સારેગ, રેગમ, ગમપ, મપધ, પધની, ધનીસાં
અવરોહઃ— સાંનીધ, નીધપ, ધપમ, પમગ, મગરે, ગરેસા

૨

આરોહઃ— સારિગમ, રેગમપ, ગમપધ, મપધની, પધનીસાં
અવરોહઃ— સાંનીધપ, નીધપમ, ધપમગ, પમગરે, મગરેસા

૩

આરોહઃ— સારેગમપ, રેગમપધ, ગમપધની, મપધનીસાં
અવરોહઃ— સાંનીધપમ, નીધપમગ, ધપમગરે, પમગરેસા

૪

આરોહઃ— સારેસારેગ, રેગરેગમ, ગમગમપ, મપમપધ,
પધપધની, ધનીધનીસાં.
અવરોહઃ— સાંનીસાંનીધ, નીધનીધપ, ધપધપમ, પમપમગ
મગમગરે, ગરેગરેસા

૫

આરોહઃ— સાસા, રેરે, ગગ, મમ, પપ, ધધ, નીની, સાંસાં
અવરોહઃ— સાંસાં નીની, ધધ, પપ, મમ, ગગ, રેરે, સાસા

૬

આરોહઃ— સાસાસા, રેરેરે, ગગગ, મમમ, પપપ, ધધધ,
નીનીની, સાંસાંસાં
અવરોહઃ— સાંસાંસાં, નીનીની, ધધધ, પપપ, મમમ, ગગગ,
રેરેરે, સાસાસા

૭

આરોહ:—સાસાસાસા,, રેરેરેરે, ગગગગ, મમમમ, પપપપ, ધધધધ
નીનીનીની, સાંસાંસાંસાં

અવરોહ:—સાંસાંસાંસાં નીનીનીની, ધધધધ, પપપપ, મમમમ ગગગગ,
રેરેરેરે, સાસાસાસા,

૮

આરોહ:—સા—રેરે, રે—ગગ, ગ—મમ, મ—પપ, પ—ધધ, ધ—નીની,
ની—સાંસાં

અવરોહ:-ની—સાંસા, ધ—નીની, પ—ધધ, મ—પપ, ગ—મમ રે-ગગ,
સા—રેરે, સા...

૯

આરોહ:-સારેરે, રેગગ, ગમમ, મપપ, પધધ, ધનીની, નીસાંસાં

અવરોહ:—નીસાંસાં, ધનીની, પધધ, મપપ, ગમમ, રેગગ, સારેરે, સા - -

૧૦

આરોહ } રેસા, ગરે, મગ, પમ, ધપ, નીધ, સાં—
અવરોહ } નીસાં ધની, પધ, મપ, ગમ, રેગ, સા—

૧૧

આરોહ:—સારે, રેગ, ગમ, મપ, પધ, ધની નીસાં

અવરોહ:—સાંની નીધ, ધપ, પમ, મગ, ગરે, રેસા

૧૨

આરોહ:—સાગ, રેમ, ગપ, મધ, પની, ધસાં

અવરોહ:—સાંધ, નીપ, ધમ, પગ, મરે, ગસા

૧૩

આરોહ:—સામ, રેપ, ગધ, મની, પસાં

અવરોહ:—સાંપ, નીમ, ધગ, પરે, મસા

૧૪

આરોહ:—સાપ, રેધ, ગની, મસાં
અવરોહ: સાંમ, નીગ, ધરે, પસા.

૧૫

આરોહ:—સાગરે, રેમગ, ગપમ, મધપ, પનીધ, સાંનીધ
અવરોહ:—નીપધ, ધમપ, પગમ, મરેગ, ગસારે, રેસાસા

૧૬

સા
સા રે સા
સા રે ગ રે સા
સા રે ગ મ ગ રે સા
સા રે ગ મ પ મ ગ રે સા
સા રે ગ મ પ ધ પ મ ગ રે સા
સા રે ગ મ પ ધ ની ધ પ મ ગ રે સા
સા રે ગ મ પ ધ ની સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

૧૭

સાં
સાં ની સાં
સાં ની ધ ની સાં
સાં ની ધ પ ધ ની સાં
સાં ની ધ પ મ પ ધ ની સાં
સાં ની ધ પ મ ગ મ પ ધ ની સાં
સાં ની ધ પ મ ગ રે ગ મ પ ધ ની સાં
સાં ની ધ પ મ ગ રે સા રે ગ મ પ ધ ની સાં

દરેક સ્વર અવાજમાં કેટલા ઉંચા છે તેની સમજ

સા થી રે ૧$\frac{૧}{૮}$ ઉંચો છે	સા થી ધ ૧$\frac{૨}{૩}$ ઉંચો છે
સા થી ગ ૧$\frac{૧}{૪}$ „	સા થી ની ૧$\frac{૭}{૮}$ „
સા થી મ ૧$\frac{૧}{૩}$ „	સા થી સાં ૨ „
સા થી પ ૧$\frac{૧}{૨}$ „	

લયની સમજ

કોઈ પણ ગાયનની પહેલી લીટીમાં (ગાવામાં) જેટલો સમય આપણે લીધો હોય, તેટલોજ સમય એ ગાયનની દરેક લીટીઓમાં લેવાનો હોય છે. જેમકે :—

ગાયનની એક લીટી ૮ સેકંડમાં પુરી કરી હોય તો એ ગાયનની દરેક લીટીઓ ગાવામાં આઠ આઠ સેકંડ થવી જોઇએ.

આ રીતે ગાયનની દરેક લીટી ગાઈ જવામાં આપણે જેટલો સમય લઇએ છીએ તેને લય કહે છે.

દરેક ગાયન શરૂ કર્યાં પછી, પુરૂં થાય, ત્યાં સુધી આ લય પ્રમાણે જ ગાયન પુરૂં કરવું જોઈએ.

ખોટી લય વિષે સમજ

ધારોકે એક ગાયન શરૂ કર્યું. એ ગાયનની પહેલી લીટીમાં ૮ સેકંડ જેટલો સમય લીધા પછી બીજી લીટી ગાવામાં ૭ સેકંડ લીધી, ત્રીજી લીટી ગાવામાં ૯ સેકંડ લીધી. આ રીતે ગાયન બોલીએ તો એ લય ખોટી ગણાય.

લયના પ્રકાર

૧ વિલંબીત લય. (૨) મધ્ય લય (૩) દ્રુત લય.

વિલંબીત લય :—ગાયનની દરેક લીટી લંબાવીને બોલવામાં આવે તેને વિલંબીત લય કહે છે.

મધ્ય લય :— વિલંબીત લયથી ડબલ ઉતાવળી ગતિથી ગાયન ગાવામાં આવે તેને મધ્ય લય કહે છે.

દ્રુત લય :— મધ્ય લયથી ડબલ ઉતાવળી ગતિથી ગાયન ગાવામાં આવે તેતે દ્રુત લય કહે છે.

જેમકે :— ગાયનની એક લીટીમાં ૮ સેંકડ લઇને તેને વિલંબીત લય માનીએ તો મધ્ય લયમાં એ લીટીમાં ૪ સેકંડ થવી જોઇએ અને દ્રુત લયમાં ૨ સેકંડ થવી જોઇએ.

માત્રાની સમજ

ઘડિયાળના કટ કટ એવા અવાજ જેમ એક સરખી રીતે થાય છે, અને કટ કટ અવાજમાં જે સમય લાગે છે તેને માત્રા કહે છે. આપણે એક, બે, ત્રણ એમ બોલીએ તો એ દરેક ઉચ્ચાર એક એક માત્રા કહેવાય.

તાલની સમજ

લયના અમુક માત્રા પ્રમાણે નક્કી કરીને ભાગ પાડવામાં આવે છે એ નક્કી કરેલ ભાગને તાલ કહે છે.

તાલનું મહત્વ

સંગીતમાં સ્વર અને તાલ એ બન્ને અતિમહત્વના અંગ છે. તાલ વિષય અતિ કઠીન અને વિશાળ છે. નક્કી કરેલા તાલ પ્રમાણે એ તાલના નિયમો સાચવીને ગાવાનું કામ ખૂબ જ મુશ્કેલ છે. ઘણા માણસો સરસ રીતે રાગો ગાઇ શકે છે પણ તાલના નિયમો પ્રમાણે તાલમાં રહી શકતા નથી. તાલમાં રાગો ગાવા માટે તબલા સાથે અથવા હાથથી તાલી આપીને ગાવાનો અભ્યાસ રાખવો જોઇએ જેથી લાંબા સમયે તાલમાં રહી શકાશે.

આ પુસ્તકમાં જે જે તાલોનો ઉપયોગ કર્યો છે તાલોની સમજ આગળ આપવામાં આવી છે.

તાલ વિષે સામાન્ય હકીકત

સમ (તાલ)—દરેક ગાયનમાં કોઈ પણ એક માત્રા ઉપર ઝોક આવે છે. ત્યાંથી પહેલી માત્રા અને પહેલો તાલ ગણીને તબલા વાગવા માંડે છે. એ ઝોક જ્યાં આવે છે એ પહેલા તાલને સમ (તાલ) કહે છે.

સાદી તાલ—સમતાલ સિવાય જે જે તાલ આપવાના હોય તેને સાદી તાલ કહે છે.

ખાલી તાલ—આમાં તાલ આપવાનો હોતો નથી. ખાલી તાલના તબલાના બોલ પણ જુદા હોય છે.

આ પુસ્તકમાં લીધેલા તાલોની માત્રાઓ

તાલ-દાદરા—આ તાલની કુલ ૭ માત્રા છે અને ત્રણ ત્રણ માત્રા જેવડા બે ભાગ છે.

ત્રિતાલ—આ તાલની કુલ સોળ માત્રા છે અને ચાર ચાર માત્રા જેવડા ચાર ભાગ છે.

ઝપતાલ—આ તાલની કુલ દસ માત્રા છે અને તેના બે માત્રા અને ત્રણ માત્રા લઈને ચાર ભાગ થાય છે.

એકતાલ—આ તાલની બાર માત્રા છે અને તેના બબે માત્રા જેવડા છ ભાગ છે.

ધ્રુવપદ—આ તાલની બાર માત્રા છે અને તેના બબે માત્રાના જેવડા છ ભાગ છે.

હીંચ તાલ—આ તાલની ૭ માત્રા છે અને ત્રણ ત્રણ માત્રા જેવડા બે ભાગ છે.

તાલના બોલ

નોંધ—× આવી ચોકડી હોય તેને સમતાલ સમજવો.
૨ આવો બગડો હોય તેને બીજો તાલ સમજવો.
૦ આવું મીંડું હોય તેને ખાલી તાલ સમજવો.
૩ આવો તગડો હોય તેને ત્રીજો તાલ સમજવો.

તાલ-દાદરા

માત્રાની ગણત્રી—	૧	૨	૩	૪	૫	૬
તબલાના બોલ—	ના	ધિ	ના	તા	ધિ	ના
તાલ	×			૦		

તાલ-ત્રિતાલ

માત્રાની ગણત્રી—	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪	૧૫	૧૬
તબલાના બોલ—	ના	ધિ	ધિ	ના	ના	ધિ	ધિ	ના	ના	તિ	તિ	ન્ના	ના	ધિ	ધિ	ન્ના
તાલ	×				૨				૦				૩			

તાલ-ઝપતાલ

માત્રાની ગણત્રી—	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦
તબલાના બોલ—	ધી	ન્ના	ધિન	ધિ	ન્ના	તિ	ન્ના	ધિન	ધિ	ન્ના
તાલ	×		૨			૦		૩		

તાલ એકતાલ

માત્રાની ગણત્રી—	૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨
તબલાના બોલ—	ધી	ધી	ધાગે	ત્રક	તુ	ન્ના	ક	ત્તા	ધી	ત્રક	ધી	ન્ના
તાલ	×		૦		૨		૦		૩		૪	

તાલ-ધ્રુવપદ

માત્રાની ગણત્રી-	૧ ૨	૩ ૪	૫ ૬	૭ ૮	૯ ૧૦	૧૧ ૧૨
તબલાના બોલ-	ધા ધા	ધીં તા	કીટ ધા	ધીં તા	તીટ કત	ગદી ગન
તાલ	×	૦	૨	૦	૩	૪

તાલ-હીંચ

માત્રાની ગણત્રી-	૧	૨	૩	૪	૫	૬
તબલાના બોલ-	ધીન	ધાગે	ગીન	તીન	તક	કીન
તાલ	×			૦		

સંગીતમાં વપરાતા કેટલાક શબ્દો વિષે સમજુતી

પૂર્વાંગવાદી રાગ-જે રાગમાં સા થી પ સુધીના સ્વરોનો ઉપયોગ વધારે થયા કરતો હોય તેને પૂર્વાંગવાદી રાગ કહેવામાં આવે છે.

ઉત્તરાંગવાદી રાગ-જે રાગમાં પ થી સાં, સુધીના સ્વરોનો ઉપયોગ વધારે થયા કરતો હોય, અથવા સાં, તરફ જે રાગ વધારે પ્રધાનપણે રહેતો હોય તેને ઉત્તરાંગવાદી રાગ કહે છે.

નોંધ:-અપોરના બારથી રાત્રિના બાર સુધી પૂર્વાંગવાદી રાગો ગાવામાં આવે છે અને રાત્રિના બારથી દિવસના બાર સુધી ઉત્તરાંગવાદી રાગો ગાવામાં આવે છે.

વાદી સ્વર-રાગમાં એક સ્વર એ રાગનું સ્વરૂપ વધારે પ્રગટ કરતો હોય તેને વાદીસ્વર કહે છે.

સંવાદી-વાદીથી ચોથો કે પાંચમો સંવાદી સ્વર હોય છે. સંવાદી સ્વર, રાગનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરવામાં વાદીથી બીજા નંબરે કામ કરે છે.

અનુવાદી–વાદી સ્વરની એક આગળનો સ્વર, અને એક પાછળનો સ્વર, અને સંવાદી સ્વરની એક આગળનો સ્વર, અને એક પાછળનો સ્વર, એમ કુલ ચાર સ્વરો અનુવાદી સ્વરૂ કહેવાય છે. એ અનુવાદી સ્વરો વાદી, સંવાદીને રાગનું સ્વરૂપ પ્રગટ કરવામાં મદદ કરે છે.

વિવાદીસ્વર–રાગના શત્રુ રૂપે જે સ્વર કામ કરતો હોય, તેને વિવાદીસ્વર કહે છે.

આગંતુકસ્વર–જે સ્વર વિવાદી રૂપે હોવા છતાં, દુશ્મન ભાવે પણુ રાગના રૂપમાં સુંદરતા આપે, તેને આગંતુક સ્વર કહે છે. પણુ આવો આગંતુક સ્વર વાપરવો, તે તો સારા ગવૈયા જ વાપરી શકે.

આરોહઅવરોહ સ્વરૂપ–રાગમાં આવતા સ્વરો આમાં આપેલા હોય છે અને રાગનું રૂપ દેખાડનારા સ્વર સમૂહ હોય છે.

★

નોટેશનમાં આપેલી નિશાનીઓની સમજ

• જે સ્વરની નીચે આવું ટપકું કરેલું હોય, તેને ખરજ સપ્તકનો સ્વર સમજવો.

— જે અક્ષરની નીચે આવી આડી લીટી કરી હોય, તેને કોમળ સ્વર સમજવો.

• અક્ષરની ઉપર આવું ટપકું કરેલું હોય, તેને તાર સપ્તકનો સ્વર સમજવો.

। જે સ્વરની ઉપર આવો ઉભો લીટો કરેલો હોય, તેને તીવ્ર મધ્યમ સ્વર સમજવો. ફક્ત તીવ્ર મધ્યમ ઉપર જ આવું નિશાન જોવામાં આવશે.

‿ આવું નિશાન, બે અક્ષરોને એક જ માત્રામાં બોલવાના હોય તેની નીચે કરેલું છે.

— જે બે સ્વરોની વચ્ચે આવી લીંટી જોવામાં આવે, તેને એક માત્રા લંબાવવો. જો આવી બે લીંટીઓ હોય તો સ્વર બે માત્રા, લંબાવવો.

॥ આવી ઉભી બે લીંટીઓ કરેલી હોય ત્યાં ગાયનની કડી પુરી થઇ છે, એમ સમજવું.

મધ્ય સપ્તકના સ્વર નીચે કોઇ પણ નિશાની કરેલી નથી.

સ્થાઈ–દરેક ગાયનના મુખ્ય બે ભાગ હોય છે. તેમાં પહેલા ભાગમાં સા, થી સાં સુધીના સ્વરો આવે છે તેને સ્થાઇ કહે છે.

અંતરા–સાં, થી ઉપરના એટલે રેં, ગં, મં, પં, એ સ્વરો ગાયનના બીજા ભાગમાં આવે છે, તેને અંતરા કહે છે.

ઉપયોગી સુચના

૧ દરેક રાગના આરોહ અવરોહ આપેલા છે, તે બરાબર તૈયાર કરી જવા. આથી રાગનો ખ્યાલ આવી જશે.

૨ આરોહ અવરોહ સ્વરૂપમાં જ્યાં જ્યાં અલ્પવિરામ આવે, ત્યાં ત્યાં, એ છેલ્લા સ્વર ઉપર વિશ્રાંતિ લેવી. અથવા એ સ્વરને વધારે વખત ચાલુ રાખવો.

૩ નોટેશનના તાલ પ્રમાણે ભાગ પાડેલા છે. જેથી એક એક ભાગ પ્રથમ હારમોનિયમ પર મેળવ્યા પછી જ, આખી લીટીને સળંગ વગાડવી.

૪ દરેક નોટેશનના મથાળે તાલ આપ્યા છે. જેથી એ તાલ પ્રમાણે હાથથી તાલ આપતા જવું.

૫ હારમોનિયમ ઉપર એક લીટી બરાબર તૈયાર કર્યા પછી, હારમોનિયમની મદદ સિવાય એ લીટી ખાલી ગાઇ જવી. આમ કરવાથી ગાયનનો રાગ તૈયાર થઇ જશે.

૬ આખું ગાયન હારમોનિયમની મદદ સિવાય, ખાલી ગાતાં આવડે, ત્યાં સુધી એ ગાયનનો મહાવરો કર્યા કરવો.

૭ હારમોનિયમનો અવાજ પોતાના અવાજથી વધારે મોટો ન નીકળે, એટલા માટે ધમણ ઓછી આપવી.

૮ ઉપરની ચાવીઓ ઉપર અંગુઠાનો ઉપયોગ જેમ બને તેમ ઓછો કરવો.

૯ આપણું ગાયન એટલું સ્પષ્ટ હોવું જોઇએ કે, કોઇ શ્રોતા લખવું ધારે, તો લખી શકે.

૧૦ ઉંચા અવાજથી ગાવું નહિ. તકલીફ ઓછી પડે, એટલા માટે 'સા' નીચા અવાજ વાળો રાખવો.

૧૧ શરીરને હલાવી નાખીને ડોલતાં ડોલતાં ગાવું નહિ.

રાગ-ભૂપાલી

આ રાગ કલ્યાણ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો છે. વાદી સ્વર "ગાંધાર" અને સંવાદી 'ધૈવત' સ્વર છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે ગ પ ધ સાં | સાં ધ પ ગ રે સા
ગગરેસા, ધ઼, સારેગ, રેસારેગપ, ધપગ, રેસા

રાગ-ભૂપાલી-તાલ-ત્રિતાલ

જય જગપતિ હે દીન દયાળુ
હૃદયે બિરાજો પરમ કૃપાળુ—જય

દોષ અમારા દીલ ના ધારો
શરણાંગતનાં દુઃખ વિદારો—જય

તમ સાગર હું બિન્દુ સાચે
પ્રણમું પ્રભુ મમ અંતર નાચે—જય

તમ દરસન વિણુ સહુ જગ ખારો
નાવિક થઇ ભવસાગર તારો—જય

—સ્થાઈ—

०	३	×	२
સાં સાં ધ પ	ગ રે સા રે	પ - ગ રે	ગ પ ધ -
જ ય જ ગ	પ તિ હે -	દી - ન દ	યા - ળુ -
ગ ગ પ ધ	સાં - સાં -	ધ ધ સાં સાં	ધ - પ -
હૃ દ યે બિ	રા - જો -	પ ર મ કૃ	પા - ળુ -

—અંતરા—

०	३	×	२
ગ - પ ધ	સાં - સાં -	સાં રેં ગં રેં	સાં ધ પ -
હો - ય અ	મા - રા -	દી લ ના -	ધા - રો -
રેં રેં સાં ધ	સાં સાં ધ પ	ધ સાં ધ પ	ગ રે સા -
શ ર ણું -	ગ ત ના -	દુઃ - ખ વિ	દા - રો -
ગ ગ પ ધ	સાં સાં સાં -	ધ સાં રેં ગં	રેં સાં ધ પ
ત મ સા -	ગ ર હું -	બિ - ન્દુ -	સા - ચે -
રેં રેં સાં ધ	સાં - ધ પ	ધ સાં ધ પ	ગ રે સા -
પ્ર ણુ મું પ્ર	ભુ - મ મ	અં - ત ર	ના - ચે -
ગ ગ પ ધ	સાં સાં સાં સાં	ધ સાં રેં ગં	રેં સાં ધ પ
ત મ દ ર	સ ન વી ણુ	સ હુ જ ગ	ખા - રો -
રેં - સાં ધ	સાં સાં ધ પ	ધ સાં ધ પ	ગ રે સા -
ના - વિ ક	થ ઇ ભ વ	સા - ગ ર	તા - રો -

૨૮

રાગ-ભૂપાલી-તાલ-ત્રિતાલ

મોરી બિનતી તુમ સૂનલે સજની
બાર બાર કહું માનત નાહી—મોરી

ચડ ચડ ઉંચે પંથ નિહાળું
પીયા નાહિ આવત પ્રાન વિદારૂં—મોરી

ઉન બિન લાગત સબ જગ ખારા
કાહે ઘર આવત પ્રીતમ પ્યારા—મોરી

દુ:ખકે દીન અબ બીતત નાહી
જાઉં અકેલી પ્રીતમ જ્યાંહી—મોરી

૦	૩	×	૨
ગ ગ રે સા	સા ધ઼ સા રે	પ — ગ રે	સા રે ગ —
ઓ રી બિ ન	તી — તુ મ	સૂ — ન લે	સ જ ની —

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
ગ — પ ધ	સાં સાં સાં સાં	ધ સાં રેં ગં	રેં સાં ધ પ ‖
આ — ર આ	— ર કે હું	આ — ન ત	ના — થી — ‖
ગ ગ પ ધ	સાં — સાં —	ધ સાં રેં રેં	સાં ધ પ —
ચ ડ ચ ડ	ઉં — ચે —	પં — થ નિ	હા — ળું —
ગં ગં રેં સાં	રેં — સાં ધ	સાં — ધ પ	ગ રે સા — ‖
પી યા ના હિ	આ — વ ત	પ્રા — ન વિ	દા — રું — ‖
ગ ગ પ ધ	સાં — સાં સાં	ધ સાં રેં ગં	રેં સાં ધ પ
ઉ ન બિ ન	લા — ગ ત	સ બ જ ગ	ખા — રા —
ગં ગં રેં સાં	રેં — સાં ધ	સાં — ધ પ	ગ રે સા — ‖
કા હે ધ ર	આ — વ ત	પ્રી — ત મ	પ્યા — રા — ‖
ગ ગ પ ધ	સાં સાં સાં સાં	ધ સાં રેં ગં	રેં સાં ધ પ
દુઃ ખ કે —	દી ન અ બ	બી — ત ત	ના — થી —
ગં — રેં સાં	રેં — સાં ધ	સાં — ધ પ	ગ રે સા — ‖
જા — ઉં અ	કે — લી —	પ્રી — ત મ	જ્યાં — થી — ‖

રાગ-હમીર

આ રાગ કલ્યાણ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. હમીર રાગમાં બને મધ્યમનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. વાદી સ્વર 'ધૈવત' અને સંવાદીસ્વર 'ગાંધાર' છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર છે.

—આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ—

સારેસા, ગમધ, સાંનીધપ, મંપગમ, ગમરેસા, સાંરેંસાંનીધ, મંપગમધ, પ, ગમરેસા.

રાગ-હમીર-તાલ-ત્રિતાલ

નમીએ નમીએ ભારત માત
પુનિત પાવની જગ ઉદ્ધારીની
સહુ સૃષ્ટિમાં જગ વિખ્યાત—નમીએ

સત્ય અહિંસા એ સંસ્કૃતિ તારી
ત્યાગ વૈરાગ્ય બહુ ઉપકારી—નમીએ

અમ અંતર કર નિરમળ દયામય
અરજ સુણી તુજ બાળકની—નમીએ

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
સાં સાં ની ધ	મ પ ગ મ	ધ – ની ની	સાં ની ધ પ
ન મી એ –	ન મી એ –	ભા – ર ત	મા – – ત
પ પ મ પ	ધ ધ પ –	ગ મ રે સા	ની રે સા –
પુ નિ ત પા	– વ ની –	જ ગ ઉ દ્ધા	– રી ની –
સા સા ગ મ	પ મ ધ પ	ની ધ સાં રેં	સાં ની ધ પ ‖
સ હુ સૃ –	ષ્ટિ – માં –	જ ગ વિ –	ખ્યા – – ત ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
પ – પ પ	સાં – સાં સાં	ધ ની સાં સાં	ની રેં સાં –
સ – ત્ય અ	હિં – સા એ	સં – સ્કૃ તિ	તા – રી –
ધ – ધ ધ	સાં – સાં સાં	ની રેં ની સાં	ધ – પ – ‖
ત્યા – ગ વૈ	રા – ગ્ય ભ	હુ – ઉ પ	કા – રી – ‖
પ પ મ પ	ધ ધ પ પ	ગ ગ મ રે	સા રે ની સા
અ મ અં –	ત ર ક ર	નિ ર મ ળ	દ યા મ ય
સા સા મ ગ	પ મ ધ પ	ની ધ સાં રેં	સાં ની ધ પ ‖
અ ર જ સુ	ણી – તુ જ	બા – ળ ક	ની – – – ‖

૨૪

રાગ-હમીર-તાલ-ત્રિતાલ

શ્રી ગીરીધર તુજ નામ જપુ
કારણ દરસન નાથ હું તલપું—શ્રી

કાર્યં મને ના જગના રૂચે
સૌ સમૃદ્ધિ તુજ વિણુ ખૂંચે—શ્રી

સુંદર મૂર્તિ મનોહર તારી
ભવ ભય હારી આનંદકારી—શ્રી

તુજ જ્યોતિનું એક કિરણુ દે
હું અપરાધી અપનાવી લે—શ્રી

-સ્થાઇ-

●	૩	×	૨
સાં ની ધ પ	મ પ ગ મ	ધ – ધ ની	સાં ની ધ પ
શ્રી – ગી રી	ધ ર તુ જ	ના – મ જ	પુ – – –
પ – મ પ	ધ ધ મ પ	ગ – મ રે	સા રે સા –
કા – ર ણુ	દ ર સ ન	ના – થ હું	ત લ પું –

-અંતરા-

●	૩	×	૨
પ – પ પ	સાં – સાં –	ધ ની સાં –	ની રેં સાં –
કા – યૅ મ	ને – ના –	જ ગ નાં –	રૂ – ચે –
સાં ની ધ –	સાં – સાં –	ની રેં ની સાં	ધ – પ –
સૌ – સ –	મૃ – દ્ધિ –	તુ જ વિ ણુ	ખૂં – ચે –
પ – પ પ	સાં – સાં સાં	ધ ની સાં સાં	ની રેં સાં –
સું – દ ર	મૂ – ર્તિ મ	નો – હ ર	તા – રી –
સાં ની ધ ધ	સાં – સાં –	ની રેં ની સાં	ધ – પ –
ભ વ ભ ય	હા – રી –	આ – નં દ	કા – રી –
પ પ પ –	સાં – સાં –	સાં – સાં સાં	સાં રેં સાં –
તુ જ જ્યો –	તિ – તું –	એ – ક કિ	ર ણુ દે –
સાં – ધ ધ	સાં – સાં –	સાં રેં ની સાં	ધ – પ –
હું – અ પ	રા – ધી –	અ પ ના –	વી – લે –

રાગ-કલ્યાણ

આ રાગ કલ્યાણ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો છે. વાદી સ્વ 'ગાંધાર' અને સંવાદી સ્વર 'ધૈવત' છે કેટલાક રીષભને વાદી અ પંચમને સંવાદી માને છે. બીજી રીત મુજબ રીષભને વાદી અ પંચમને સંવાદી રાખવાથી કલ્યાણનું સ્વરૂપ વધારે કર્ણ પ્રિ લાગે છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે ગ પ ધ સાં | સાં ની ધ પ મં ગ રે સા

સા, ગરેસા, ગપધમ, સાં.

સાં, નીધપ, મંપગરે, પરેસા,

રાગ-કલ્યાણ-તાલ દાદરા

પાય પડું હું ભારત માત
જગમાં તું છે ઉત્તમ ધામ—પાય

જે મહાપુરુષો પ્રગટ્યા તુંમાં
તેનો જોટો ન મળે ભૂમાં—પાય

સીતા દમયંતી તારી પુત્રીઓ
ધન્ય ધન્ય માતા તારાં સંતાનો—પાય

રામ, કૃષ્ણ જેવાં રત્નો તારાં
ધર્મ તણા આદર્શો અમારા—પાય

—સ્થાઇ—

×			૦			×			૦			
ગ	ગ	રે	રે	સા	રે	સા	પ	રે	સા	—	સા	
પા	ય	પ	ડું	હું	—	ભા	ર	ત	મા	—	ત	
ગ	ગ	ગ	ગ	રે	—	ગ	પ	ધ	ની	ધ	પ	‖
જ	ગ	માં	તું	છે	—	ઉ	ત્ત	મ	ધા	—	મ	‖

—અંતરા—

×			૦			×			૦			
ગ	ગ	ગ	પ	ધ	પ	સાં	સાં	—	રેં	સાં	—	
જે	મ	હા	પુરુ	ષો	—	પ્રગ	ટ્યા	—	તું	માં	—	
ની	ની	—	પ	ધ	પ	ની	સાં	—	ની	ધ	પ	‖
તે	નો	—	જો	ટો	—	નમ	ળે	—	ભૂ	—	માં	‖
ગ	ગ	ગ	પ	ધ	પ	સાં	સાં	સાં	ની	સાં	—	
સી	તા	દમ	યં	તી	—	તા	રી	પુ	ત્રી	ઓ	—	
ની	ની	ધ	પ	ધ	પ	ની	સાં	ધ	ની	પ	—	‖
ધ	ન્ય	ધ	ન્ય	મા	તા	તા	રાં	સં	તા	નો	—	‖
ગ	ગ	ગ	પ	ધ	પ	સાં	સાં	—	ની	રેં	સાં	
રા	મ	કૃ	ષ્ણ	જે	વાં	ર	ત્નો	—	તા	—	રાં	
ની	ની	ધ	ધ	પ	ધ	ની	સાં	ધ	ની	પ	—	‖
ધ	ર્મ	ત	ણા	આ	—	દ	ર્શો	આ	મા	રા	—	‖

રાગ-ભીમપલાસ

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો છે. વાદી સ્વર **'મધ્યમ'** તથા સંવાદી **'ષડજ'** છે. ગાવાનો સમય દિવસનો ત્રીજો પ્રહર અનુકુળ મનાય છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

ની સા ગ મ પ, ની ધ પ, પ ની પ ની સાં, રેં સાં,
ગં રેં સાં, સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

રાગ-ભીમપલાસ-તાલ-ત્રિતાલ

નંદકુમાર ખેલત બન હોરી
ભીંજત ચુનરી નવરંગ મોરી—નંદ

સબ સખીયન સંગ રાધાગોરી
ડારત અખીયન ગુલાલ ઝોરી—નંદ

હાથ મરોરી ગાગર ફોરી
કેસર જલકી શ્યામને ફોરી—નંદ

દેખન આયે સબ વ્રજનારી
હરખત નીરખત ક્રિશ્નમુરારી—નંદ

સ્થાઇ

૩	×	૨	૦
ધ પ ગ મ	પ -- પ પ	ગ સા ગ મ	ગ રે સા —
નં — દ કુ	મા — ર એ	લ ત બ ન	હો — રી
ની — સા ગ	રે રે સા —	પ ની સાં ની	ધ — પ — ‖
ભીં — જ ત	ચુ ન રી —	ન વ રં ગં	મો — રી — ‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
મ પ ગ મ	પ ની સાં સાં	પ ની સાં રેં	સાં ની ધ પ
સ બ સ ખી	ય ન સં ગ	રા – ધા –	ગો – રી –
ગ મ પ ની	સાં ગં રેં સાં	ની ધ પ પ	ગ મ પ – ‖
ડા — ર ત	અ ખી ય ન	ગુ લા – લ	ઝો – રી – ‖
મ પ ગ મ	પ ની સાં –	પ ની સાં રેં	સાં ની ધ પ
હા — થ મ	રો – રી –	ગા – ગ ર	કો – રી –
પ ની સાં ગં	રે રેં સાં –	પ ની સાં રેં	ની ધ પ – ‖
કે – સ ર	જ લ ઝી –	શ્યા – મ ને	ઝો – રી – ‖
મ પ ગ મ	પ ની સાં –	પ ની સાં રેં	સાં ની ધ પ
દે – ખ ન	આ – યે –	સ બ વ્ર જ	ના – રી –
ગ મ પ ની	સાં ગં રેં સાં	ની ધ પ પ	ગ મ પ – ‖
હ ર ખ ત	ની ર ખ ત	કિ – અ મુ	રા – રી – ‖

રાગ-ભીમપલાસ

ॐ કાર મહા મંત્ર અમોલક
જાપ કરો ભવજલ તરવા—ॐ

નિશદિન નામ રટો કેશવનું
ભવાટવીનાં દુઃખ હરવા—ॐ

અનેક યુગોથી હું હું કરીને
બંધન બાંધ્યાં બહુ કડવા—ॐ

હું હું ના પોકાર તજી
અભિમાન રહેવા દો કરવા—ॐ

આ ભવસાગર જળ છે ઉંડા
પામે નિર્મોહી તરવા—ॐ

હરિના જપનું નાવ બનાવી
જાશું પ્રભુજીને મળવા—ॐ

—સ્થાઈ—

૦	૩	×	૨
ની - - સા	- સા ગ મ	પ - ની ધ	પ - પ પ
ઓ - મ્ કા	- ર મ હા	મં - ત્ર અ	મો - લ ક
ગ - સા સા	ગ મ પ પ	ગ મ ગ રે	સા - - - ‖
જા - પ ક	રો - ભ વ	જ લ ત ર	વા - - - ‖
પ પ પ પ	મ પ ગ મ	પ - ની -	ધ ધ પ -
નિ શ દિ ન	ના - મ ર	ટો - કે -	શ વ નું -
ગ રે સા સા	ગ મ પ -	ગ મ ગ રે	સા - - - ‖
ભ વા - ટ	વી - ના -	દુ ખ હ ર	વા - - - ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
પ ની ધ પ	મ પ ગ મ	પ - ની -	સાં સાં સાં-
અ ને ક યુ	ગો - થી -	હું - હું -	ક રી ને-
ની - ની ની	સાં - સાં -	સાં રેં ની ધ	પ - - - ‖
બં - ધ ન	બાં - ધ્યાં -	બ હુ ક ડ	વા - - - ‖
ની - સાં ગં	રેં - સાં -	પ ની સાં ની	ધ - પ પ
હું - હું -	ના - પો -	કા - ર ત	જી - અ ભિ
ગ - સા સા	ગ મ પ -	ગ મ ગ રે	સા - - - ‖
મા - ન ર	હે - વા -	ધો - ક ર	વા - - - ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ-તીલંગ

આ રાગ ખમાજ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'ગાંધાર' અને સંવાદી સ્વર કોમળ 'નીષાદ' છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો બીજો પ્રહર છે. આ રાગમાં તાર સપ્તકમાં તીવ્ર રીષભનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા ગ મ પ ની સાં | સાં ની પ મ ગ સા.

સાગ, ગમપમગ, ગમપ, નીપમગ, ગમપનીસાં સાંનીપમગ, સા.

રાગ-તીલંગ-તાલ-દાદરા

સેવા કંઇ કર માનવની
પૂજા સાચી એ જગજીવનની—સેવા

સાચા ધર્મને સમજીને
બનતું કરને મન દઇને
આયુષ્ય વીતે ક્ષણે ક્ષણે—સેવા

જો હોય પૈસા તારી પાસે
વાપરને કંઇ પરમાર્થે
નહિ તો રહેશે નહિ ધન પાસે
ચડતી પડતીના નિયમાનુસારે—સેવા

—સ્થાઈ—

×	૦	×	૦	
સા સા –	મ ગ મ	પ ની પ	મ ગ –	
સે વા –	કંઈ ક ર	મા ન વ	ની – –	
સા ગ મ	પ ની સાં	રેં સાં ની	પ મ ગ	‖
પૂ જા સા	ચી એ જગ	જી વ ન	ની – –	‖

—અંતરા—

×	૦	×	૦	
સા ગ મ	પ ની ની	સાં રેં ની	સાં – –	
સા ચા –	ધ ર્મ ને	સમ જી –	ને – –	
પ ની –	સાં સાં –	નીસાં રેં સાં	ની પ –	
બન તું –	કર ને –	મન દ ઈ	ને – –	
રેં રેં રેં	ની સાં –	સાં રેં સાં	ની પ –	‖
આ યુ ષ્ય	વી તે –	ક્ષ ણે ક્ષ	ણે – –	‖
સા ગ મ	પ ની પ	સાં રેં –	ની સાં –	
જો હો ય	પૈ સા –	તા રી –	પા સે –	
ની ની ની	સાં સાં સાં	નીસાં રેં સાં	ની પ –	
વા પ ર	ને કં ઈ	પર મા –	થૈ – –	
રેં રેં –	ની સાં –	નીસાં રેં સાં	ની પ –	
નહિ તો –	રહે શે –	નહિ ધ ન	પા સે –	
સા ગ મ	પ ની પ	નીસાં રેં સાં	ની પ –	‖
ચડ તી પડ	તી ના –	નિય મા નુ	સા રે –	‖

રાગ—આશાવરી

આ રાગ આશાવરી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર **કોમળ ' ધૈવત '** અને સંવાદી સ્વર **કોમળ ' ગાંધાર '** છે. ગાવાનો સમય સવારનો બીજો પ્રહર છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે મ પ ધ સાં | સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

સા, સારેમપ, ધ, પમ, પ ધ સાં

રેંસાંનીધ, મપધપ, મગ, રેસા

રાગ—આશાવરી—તાલ—ત્રિતાલ

આધિ વ્યાધિ શાને કરો છો—આધિ

આ દુનિયા સૌ આતશબાજી
કરી ચમકારા પલમાં ફાની
માટે મોહ તજી દ્યો એનો
એ નિશ્ચય અંતે ધૂળધાણી—આધિ

તડકો છાંયો આવ્યે જાયે
અનુભવ એવો કોને ન થાયે
સુખ દુઃખમાં મન ધીરજ ધરીને
પ્રેમે સુમરો નીત પ્રભુજીને—આધિ

—સ્થાઈ—

૩	×	૨	૦
મ ગ રે સા	રે – મ –	પ ધ સાં સાં	ધ – પ –
આ – ધી –	વ્યા – ધી –	શા – ને કુ	રે – છો –

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
મ – પ પ	ધ – ની ની	સાં – સાં સાં	રેં ની સાં –
આ – કુ નિ	યાં – સ હુ	આ – ત શ	બા – જી –
ની ની ની ની	સાં – સાં –	ની ની રેં સાં	ધ – પ –
કુ રી ચ મ	કા – રા –	પ લ માં –	ફા – ની –
ગં – ગં –	રેં – સાં સાં	ની – રેં સાં	ધ – પ –
મા – ટે –	મો – હ ત	જી – ઘો –	એ – નો –
ધ – મ –	પ ધ ની સાં	ની – રેં સાં	ધ – પ –
એ – નિ –	શ્ચ ય અં –	તે – ધૂ ળ	ધા – ણી –
મ મ પ –	ધ – ની –	સાં – સાં –	રેં ની સાં –
ત ડ કો –	છાં – યો –	આ – વ્યે –	જા – યે –
ની ની ની ની	સાં – સાં –	ની – રેં સાં	ધ – પ –
અ નુ ભ વ	એ – વો –	કો – ને ન	થા – યે –
ગં ગં ગં ગં	રેં – સાં –	ની – રેં સાં	ધ ધ પ –
સુ ખ દુઃ ખ	માં – મ ન	ધી – ર જ	ધ રી ને –
પ ધ મ –	પ ધ ની સાં	ની ની રેં સાં	ધ – પ –
પ્રે – મે –	સુ મ રો –	ની ત પ્ર ભુ	જી – ને –

રાગ—આશાવરી—તાલ—ત્રિતાલ

પરધનમાં લલચાય શાને—પર
ખોટા સાચા કર શા સારૂ
વ્યર્થ બનાવે જીવન અકારૂં
ભાગ્યવીણુ નહિ મળશે કોડી
આશામાં અથડાય............શાને

રાંધેલું ન જમાય ભાગ્ય વીણુ
ખાધેલું નહિ પચે ભાગ્ય વીણુ,
તો બીજાએ દીધેલું ધન
શે' રહે કરો વિચાર......શાને

પરની લાલચ સઘળી ત્યાગી
અનંતના પર શ્રદ્ધા લાવી
પાલનહાર બધાં દુઃખ હરશે
શરણુ ગ્રહો જદુરાય.........શાને

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
રે રે મ મ	પ સાં ધ ધ	પ – – મ	પ ગ રે સા
પ ર ધ ન	માં – લ લ	ચા – – ય	શા – ને –

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ – પ –	ધ – ની –	સાં સાં સાં –	રેં ની સાં –
ઓ – ટા –	સા – ચા –	ક ર શા –	સા – રૂ –
ની – ની ની	સાં – સાં –	ની સાં રેં સાં	ધ – પ –
અ – થૅ બ	ના – વે –	જી વ ન અ	કા – રૂં –
ગં – ગં રેં	– રેં સાં સાં	ની સાં રેં સાં	ધ – પ –
ભા – ગ્ય વિ	– ણુ ન હિ	મ ળ શે –	કો – ડી –.
મ – મ –	પ – સાં સાં	ની ધ પ પ	પ ગ રે સા
આ – શા –	માં – અ થ	ડા – ય તું	શા – ને –
મ – પ –	ધ – ની ની	સાં – સાં ની	– રેં સાં સાં
રાં – ધે –	લું – ન જ	મા – ય ભા	– ગ્ય વિ ણુ
ની – ની –	સાં – સાં સાં	ની રેં સાં ની	ધ ધ પ પ
ખા – ધે –	લું – ન હિ	પ ચે – ભા	– ગ્ય વિ ણુ
ગં – ગં –	રેં – સાં –	ની રેં સાં –	ધ – પ પ
તો – બી –	જા – એ –	દી – ધે –	લું – ધ ન
મ – મ મ	પ ધ ની સાં	ધ – પ મ	પ ગ રે સા
શે – ર હે	ક રો – વિ	ચા – – ર	શા – ને –

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ—વાઘેશ્રી

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'મધ્યમ' અને સંવાદી 'ષડજ' સ્વર છે. આ રાગમાં અવરોહમાં પંચમ સ્વરનો અલ્પ ઉપયોગ કરવાથી રાગના સ્વરૂપમાં હાની થતી નથી. ગાવાનો સમય મધ્ય રાત્રિનો છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા, મ, મ ગ રે સા, ધ ની સા, મ, ગ રે સા

સા, મ, ધ ની સાં, ગં રેં સાં, મં ગં રેં સાં, સાં ની ધ મ ગ રે સા.

રાગ—વાઘેશ્રી—તાલ—ત્રિતાલ

હે મન તું છે દુઃખનું કારણ
જો તું સમજી જાતો સઘળું
દુઃખ જાયે આ અતિશય બહોળું–હે મન

આ મહામાયા ખોટી સઘળી
નિર્થક શાને સળગે રઝળી–હે મન

ઉગે આથમે સૂરજ નિશદિન
ચડતી પડતી એ જગનો ક્રમ–હે મન

માટે તું હરિ નામ સ્મરી લે
હરિ નામે સંસાર તરી લે–હે મન

—સ્થાઇ—

૩	×	૨	૦
સાં ની ની ધ	મ ધ ની સાં	ની ધ મ ગ	રે ગ સા –
હે – મ ન	તું – છે –	દુઃ ખ તું –	કા – ર ન
ધ ની સાં –	મ મ ધ ની	સાં – સાં –	સાં સાં સાં –
જો – તું –	સ મ જી –	જા – તો –	સ ઘ ળું –
ની ની ની –	ધ – મ ધ	ની ની ધ મં	ગ રે સા –
દુઃ ખ જા –	યે – આ –	અ તિ શ ય	બ હો ળું –

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
મ – ગ મ	ધ – ની ધ	ધ ની સાં મં	ગં રેં સાં –
આ – મ હા	મા – યા –	ખો – ટી –	સ ઘ ળી –
ધ ની સાં ગં	રેં – સાં –	સાં સાં સાં રેં	ધ સાં ની ધ
નિ – થં ક	શા – ને –	સ ળ ગે –	ર ઝ ળી –
મ ગ મ ધ	– ધ ની ધ	સાં – સાં સાં	ની રેં સાં સાં
ઉ ગે – આ	– થ મેં –	સૂ – ર જ	નિ શ દિ ન
ધ ધ ધ –	ધ ની મ ધ	ની – ધ મ	ગ રે સા સા
ચ ડ તી –	પ ડ તી –	એ – જ ગ	નો – ક્ર મ
મ ગ રે સા	ની સા ધ ની	સા મ મ મ	ધ ની સાં –
મા – ટે –	તું – હ રિ	ના – મ સ્મ	રી – લે –
સાં સાં ની –	ધ – મ ધ	ની ધ મ ગ	રે – સા –
હ રિ ના –	મે – સં –	સા – ર ત	રી – લે –

રાગ—વાગેશ્રી—તાલ—ત્રિતાલ

દ્વેષ વૃત્તિ વિણુ કાઇ નહિ દીસે
નહિ કોઇ મુક્ત સકળ જગ વિષે—દ્વેષ

અનંત જીવો આ સંસારે
દ્વેષ કરીને દુઃખ વધારે—દ્વેષ

એ મહાશત્રુ સહુ જીવો પર
વિજય મેળવે સૌ સચરાચર—દ્વેષ

કાઇને તનનાં કાઇને ધનના
દ્વેષ જણાયે કાઇને સ્નેહના—દ્વેષ

પ્રગટે દ્વેષ પ્રથમ સ્રીમાંથી
અનર્થ કરાવે એ નિજ પતિથી—દ્વેષ

આમાં કાંઇ અસત્ય ન સમજો
સમજાશે સૌ મનન કરો તો—દ્વેષ

—સ્થાઇ—

૩	×	૨	૦	
સાં – ની ની	ધ – મ ધ	ની ની ધ મ	ગ રે સા –	
દે – ષ વૃ	ત્તિ – વિ ણુ	કો ઇ ન હિ	દી – સે –	
ની ની સા સા	મ – ધ ની	સાં સાં સાં સાં	ની – ધ –	‖
ન હિ કો ઇ	મુ – ક્ત સ	ક ળ જ ગ	વિ– ષે –	‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦	
મ મ ગ મ	ધ – ની ધ	સાં – સાં –	ગં – રેં સાં	
અ નં – ત	જી – વો –	આ – સં –	સા – રે –	
સાં – ની ની	ધ – મ ધ	ની – ધ મ	ગ રે સા –	‖
દે – ષ ક	રી – ને –	દુઃ – ખ વ	ધા – રે –	‖
ધ સાં ની ધ	ગ મ ધ ની	સાં સાં મં ગં	રેં – સાં –	
એ – મ હા	શ – ત્રુ –	સ હુ જી –	વો – પ ર	
સાં ની ધ મ	ગ મ ધ –	સાં ની ધ મ	ગ રે સા –	‖
વિ જ ય મે	– ળ વે –	સ હુ સ ચ	રા – ચ ર	‖
મ ગ રે સા	ની રે સા –	ગ મ ધ ની	સાં સાં સાં –	
કો ઇ ને –	ત ન નાં –	કો ઇ ને –	ધ ન નાં –	
ની સાં ની ધ	ધ – મ ધ	ની ની ધ મ	ગ રે સા –	‖
દે – ષ જ	ણા – યે –	કો ઇ ને –	સ્ને હ ના –	‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ–માલકોસ

આ રાગ ભૈરવી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'મધ્યમ' અને સંવાદી 'ષડજ' સ્વર છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો ત્રીજો પ્રહર છે. (મધ્ય રાત્રિ પછી)

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા ગ઼ મ ધ઼ ની઼ સાં | સાં ની઼ ધ઼ મ ગ઼ સા

મ ગ઼ સા, ની઼ સા ધ઼ ની઼ સા, મ, ગ઼ મ ધ઼ ની સાં,

ની઼ ધ઼ મ, મ ગ઼ સા

રાગ–માલકોસ–તાલ–ત્રિતાલ

પ્રેમ પ્રકાશ ભરો અંતરમાં
દ્વેષ વૈરનાં તિમિરો ભેદી–પ્રેમ

પ્રેમ સ્વરૂપ પ્રભુજી પોતે
વિલસે જીવોમાં જગ જ્યોતે–પ્રેમ

પ્રેમ શબ્દ બે અક્ષરનો પણ
દિવ્ય પ્રતાપ એનો હે સજ્જન–પ્રેમ

પ્રેમ દધિ બની રહો નિરંતર
પ્રેમ ભરો નિજ મનની અંદર–પ્રેમ

—સ્થાઈ—

૩	×	૨	૦
સાં - ધ ની	સાં - ધ ધ	મ - ગ મ	ગ સા સા -
પ્રે - મ પ્ર	કા - શ ભ	રે - અં -	ત ર માં -
ગ - મ ધ	- ધ ની -	સાં સાં સાં -	ધ ની સાં -
દૂ - ષ વૈ	- ર નાં -	તિ મિ રે -	ભે - દી -

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
ગ - મ મ	ધ - ની ની	સાં - સાં -	ગં ની સાં -
પ્રે - મ સ્વ	રૂ - પ પ્ર	ભુ - જી -	પો - તે -
સાં સાં સાં મં	ગં - સાં -	ધ મ ગ મ	ગ - સા -
વિ લ સે -	જી - વો -	માં - જ ગ	જ્યો - તે -
ગ - મ મ	ધ ધ ની -	સાં - સાં સાં	ગં ની સાં સાં
પ્રે - મ શ	- બ્દ બે -	અ - ક્ષ ર	નો - પ ણ
સાં - સાં સાં	ધ - ધ ધ	મ - મ -	ગ સા સા સા
દિ - વ્ય પ્ર	તા - પ એ	નો - હે -	સ - જજ ન
ગ - મ મ	ધ - ની ની	સાં સાં - સાં	ધ ની સાં સાં
પ્રે - મ દ	ધિ - બ ની	ર હો - નિ	રં - ત ર
સાં - સાં ગં	સાં - ધ ધ	મ મ ગ મ	ગ - સા સા
પ્રે - મ ભ	રે - નિ જ	મ ન ની -	અં - દ ર

રાગ—માલકૌંસ—તાલ—ત્રિતાલ

સુખપ્રદ સંગીત કલા અનુપમ
ભાવ ભરે ઉર્મિમય મન અમ—સુખપ્રદ

ચિત્ત વૃત્તિને સ્થિર બનાવે
વૈર ભાવ સંગીત ભૂલાવે—સુખપ્રદ

ચંદ્ર પુનમ સમ અમૃત સીંચે
સંગીત ઝૂલે સૌ જન હીંચે—સુખપ્રદ

અનેકને આનંદ ઉપજાવે
સંગીત દીલનાં દુઃખ ભુલાવે—સુખપ્રદ

—સ્થાઇ—

૩	×	૨	૦
સાં સાં સાં સાં	ધ – ની ની	સાં સાં – સાં	ધ – મ મ
સુ ખ પ્ર દ	સં – ગી ત	ક લા – અ	નુ – પ મ
ગ – મ મ	ધ – ની ની	સાં – સાં સાં	ધ ની સાં સાં ‖
ભા – વ ભ	રે – ઉ –	ર્મિ – મ ય	મ ન અ મ ‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
સા – ગ ગ	મ – ધ ની	સાં – સાં સાં	ગં – સાં –
ચિ – ત્ત વૃ	ત્તિ – ને –	સ્થિ – ર બ	ના – વે –
સાં – સાં સાં	– સાં ની –	ધ ની સાં ની	ધ – મ – ‖
વૈ – ર ભા	– વ સં –	ગી – ત ભૂ	લા – વે – ‖
ગ – મ મ	ધ ધ ની ની	સાં – સાં સાં	મં ગં સાં –
ચં – દ્ર પુ	ન મ સ મ	અ – મૃ ત	સીં – ચે –
સાં – સાં સાં	ની – ની –	ધ ની સાં ની	ધ – મ – ‖
સં – ગી ત	ઝૂ – લે –	સૌ – જ ન	હીં – ચે – ‖
ગ ગ – મ	ધ – ની –	સાં સાં સાં સાં	ધ ની સાં –
અ ને – ક	ને – આ –	નં દ ઉ પ	જા – વે –
સાં – સાં સાં	ની ની ની –	ધ ની સાં ની	ધ – મ – ‖
સં – ગી ત	દી લ નાં –	દુઃ – ખ ભુ	લા – વે – ‖

રાગ-દુર્ગા

આ રાગ બીલાવલ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'મધ્યમ' અને સંવાદી 'ષડજ' સ્વર છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો બીજો પ્રહર છે.

—આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ—

સા રે મ પ ધ સાં | સાં ધ પ મ રે સા
પ, મપધ, મ, રે, સા, ધ઼, સા
પમધ, મરેધ, સાંધ, મરેસા

રાગ-દુર્ગા-તાલ-ત્રિતાલ

રામ રામ તું બોલ મનવા
પાપો તારાં લાગે જલવા—રામ

રામ નામ પારસમણી સુંદર
બનીશ લોહ મટી તું કંચન—રામ

કળિયુગમાં સહેલું સાધન એ
રામ નામનો જાપ કરી લે—રામ

રામ કૃષ્ણ ગોવિંદ અમારા
નામો અનંત એક હરિના—રામ

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
પ – પ પ	– મ પ ધ	ધ – પ મ	રે રે સા –
રા – મ રા	– મ તું –	બો – – લ	મ ન વા –
મ રે મ –	પ – પ –	ધ સાં ધ પ	મ રે સા – ‖
પા – પો –	તા – રાં –	લા – ગે –	જ લ વા – ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ – મ પ	– પ ધ પ	સાં સાં સાં ધ	રેં – સાં સાં
રા – મ ના	– મ પા –	ર સ મ ણિ	સું – દ ર
ધ ધ – ધ	પ મ પ ધ	સાં ધ પ મ	રે – સા સા ‖
બ ની – શા	લો – હ મ	ટી – તું –	કં – ચ ન ‖
મ મ મ મ	પ – સાં ધ	સાં – ધ સાં	રેં ધ સાં –
ક ળિ યુ ગ	માં – સ હે	લું – સા –	ધ ન એ –
ધ – ધ ધ	પ મ પ –	સાં ધ પ મ	રે ધ સા – ‖
રા – મ ના	– મ નો –	જા – પ ક	રી – લે – ‖
રે મ પ ધ	– ધ સાં ધ	સાં – સાં સાં	મં રેં સાં –
રા – મ કૃ	– ષ્ણુ ગો –	વિં – દ અ	મા – રા –
ધ – ધ –	પ મ પ પ	ધ સાં ધ પ	મ રે સા – ‖
ના – મો –	અ નં – ત	એ – ક હ	રિ – ના – ‖

રાગ-દુર્ગા-તાલ-ત્રિતાલ

ગંગા યમુના સ્નાન કર્યાથી
ભવરણના ફેરા ટળે ક્યાંથી—ગંગા

અંતરશુદ્ધિ જ્યાં લગી થઈ નહિ
ઇચ્છાઓ સૌ વિરમે ક્યાંથી ?—ગંગા

અનેક યુગોનો પાપ મેલ તે
જાયે નહિ કદી અકળાયાથી—ગંગા

જ્ઞાન માર્ગ લાગે અઘરો તો
નિરમળ મન બને જપ કરવાથી—ગંગા

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
પ – પ ધ	મ મ પ ધ	સાં ધ પ મ	રે ધ઼ સા –
ગં – ગા –	ય મુ ના –	સ્ના – ન ક	ર્યાં – થી –
રે પ પ ધ	મ – પ ધ	સાં ધ પ મ	રે ધ઼ સા –
ભ વ ર ણુ	ના – ફે –	રા – ટ ળે	ક્યાં – થી –

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ – પ ધ	સાં – સાં –	ધ સાં રેં સાં	ધ પ મ મ
અં – ત ર	શુ – દ્ધિ –	જ્યાં – લ ગી	થ ઇ ન હિ
પ – પ ધ	મ – પ ધ	સાં ધ પ મ	રે ધ઼ સા –
ઈ – ચ્છા –	ઓ – સૌ –	વિ ર મે –	ક્યાં – થી –
મ મ પ ધ	સાં – સાં –	ધ સાં રેં મં	રેં રેં સાં –
અ ને ક યુ	ગો – નો –	પા – પ મે	– લ જે –
ધ – ધ –	પ મ પ ધ	સાં ધ પ મ	રે ધ઼ સા –
જા – યે –	ન હિ ક દી	અ ક ળા –	યા – થી –
મ – પ ધ	સાં સાં સાં –	ધ સાં રેં રેં	સાં ધ પ મ
જ્ઞા – ન મા	– ર્ગ લા –	ગે – અ ધ	રો – તો –
ધ ધ ધ ધ	પ મ પ ધ	ધ સાં ધ પ	મ રે સા –
નિ ર મ ળ	મ ન ખ ને	જ પ ક ર	વા – થી –

રાગ–ઝીંઝોટી

આ રાગ ખમાજ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'ગાંધાર' ા. અને સંવાદી 'નીષાદ' સ્વર છે. આ રાગમાં બન્ને નીષાદ લેવાના છે. ારજ સપ્તકના સ્વરોનો ઉપયોગ આ રાગમાં વધારે કરવો પડે છે. ાી આ ગાયનનો 'સા' ઉંચેથી લેવો.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

ની સા, રેમગ, રેસા, ની ધ, ની ધ પ, સા, રેમગ,

સાં ની ધ પ, પ મ ગ ધ પ, રે મ ગ.

રાગ—ઝીંઝોટી–તાલ–દાદરા

મોહક મોહન બંસી તાન
રાધે સંગ બૈઠે કાન–મોહક

કર મુરલી અધર ધરે
નવીન રાગ મુરલી ભરે–મોહક

પ્રાન પ્રિય કુંવર કાન
શ્યામ સકલ કલા નિધાન–મોહક

—સ્થાઈ—

×			૦			×			૦		
સા	ની̣	સા	રે	ગ	રે	ની̣	સા	ની̣	ધ̣	પ̣	ધ̣
મો	હ	ક	મો	હ	ન	બ	—	સી	તા	—	ન
સા	—	સા	ગ	રે	ગ	મ	પ	મ	ગ	—	મ
સ	—	ધે	સં	—	ગ	બે	—	ઠે	કા	—	ન

—અંતરા—

×			૦			×			૦		
સાં	સા	સા	ગ	રે	ગ	મ	પ	પ	પ	પ	—
કુ	ર	મુ	ર	લી	—	અ	ધ	ર	ધ	રે	—
ગ	મ	મ	મ	—	મ	મ	ધ	પ	મ	ગ	—
ન	વી	ન	રા	—	ગ	મુ	ર	લી	ભ	રે	—
સા	ની̣	સા	ગ	રે	ગ	મ	ગ	મ	ધ	પ	પ
પ	ર	મ	પ્રિ	—	ય	કું	વ	ર	કા	—	ન
મ	—	મ	મ	મ	મ	ગ	પ	મ	ગ	—	ગ
શ્યા	—	મ	સ	ક	લ	ક	લા	નિ	ધા	—	ન

રાગ—કેદાર

આ રાગ કલ્યાણ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો છે. વાદી સ્વર **શુદ્ધ 'મધ્યમ'** અને સંવાદી **'ષડજ'** સ્વર છે, ગાવાનો સમય રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સામ, મંપધપ. નીધસાં, સાંનીધપ, મંપધપ

ગ મરેસા, સામ, મપ, મંપધપ, મરેસા

રાગ—કેદાર તાલ—ત્રિતાલ

લલીત કળા સંગીત મનોહર
તાપ નિવારે જનનાં ઘડીભર—લલીત

ત્રિવિધ તાપ તપી મન અકળાયે
લાભાલાભે સૌનાં દીનભર
શોક તજાવે સંગીત દુઃખહર—લલીત

સંગીત આનંદ દવા અનુપમ
વિકસાવે આરોગ્ય નારી નર
અજબ કામ કરે મન રોગી પર—લલીત

—સ્થાઈ—

૦	૩	×	૨
સાં સાં ધ પ	મ̍ પ ધ પ	મ – રે રે	સા રે ની̣ સા
લ લી ત ક	ળા – સં –	ગી – ત મ	નો – હ ર
મ – પ પ	ધ સાં ધ પ	મ̍ પ ધ પ	મ મ રે સા ‖
ત – પ નિ	વા – રે –	જ ન નાં –	ધ ડી ભ ર ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
પ પ પ પ	સાં ધ સાં સાં	ધ ની સાં સાં	સાં રેં સાં –
ત્રિ વિ ધ તા	– પ ત પી	મ ન અ ક	ળા – યે –
ધ – ધ –	સાં – સાં –	ધ ની સાં રેં	ની સાં ધ પ
લા – ભા –	લા – ભે –	સૈ – ના –	દી ન ભ ર
મ̍ પ મ̍ પ	ધ – પ –	ગ – મ રે	સા રે ની̣ સા ‖
શો – ક ત	જા – વે –	સં – ગી ત	દુઃ ખ હ ર ‖
પ – પ મ	સાં – સાં સાં	ધ ની સાં સાં	સાં રેં સાં સાં
સં – ગી ત	આ – નં દ	દ વા – અ	નુ પ – મ
ધ ધ ધ –	સાં – સાં –	સાં રેં સાં ની	ધ ની પ પ
વી ક સા –	વે – આ –	રો – ગ્ય ના	રી – ન ર
પ પ ગ મ	ધ ધ મ̍ પ	ગ મ રે –	ની̣ રે સા સા ‖
આ જ બ કા	– મ ક રે	મ ન રો –	ગી – પ ર ‖

રાગ-બિહાગ

આ રાગ બિલાવલ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'ગાંધાર' અને સંવાદી 'નીષાદ' સ્વર છે. તીવ્ર મધ્યમ સ્વરને લેવાથી આ રાગ વધારે સુંદર લાગે છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો બીજો પ્રહર છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા ગ મ પ ની સાં | સાં ની ધ પ (મં) ગ મ ગ રે સા

ની સા ગ મ પ, ની, ધ સાં, સાં ની પ મં ગ મ ગ, રે સા

ગ મ પ ની, સાં, ની, પ મં ગ મ ગ સા

રાગ-બિહાગ-તાલ-ત્રિતાલ

ખોટી ખટપટ છોડી મનતું,
ભજ નારાયણ નામ દુઃખહર.—ખોટી

જાળ જગતની સખત લોહની,
કાપે, 'કાનસ હરિના જપની.'—ખોટી

તૂં ન્હોતો વળી છે પણ તોયે,
સારૂં નરસું કાયમ હોયે.—ખોટી

બધા પ્રપંચો પડતા મૂકી,
નામ સ્મરણમાં જલદી ઝૂકી.—ખોટી

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
સા – ગ મ	પ પ ની ની	સાં – સાં ની	ધ ની પ –
ખો – ટી –	ખ ટ પ ટ	છો – ડી –	મ ન તું –
ગ ગ ગ મ	પ મ ગ મ	ગ – – મ	ગ રે સા સા
ભ જ ના –	રા – ય ણ	ના – – મ	દુઃ ખ હ ર

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
સા – ગ મ	પ પ ની –	સાં સાં સાં સાં	ની રેં સાં –
જા – ળ જ	ગ ત ની –	સ ખ ત લો	– હ ની –
ની – ની –	ની સાં ધ ની	સાં સાં ની સાં	ધ ની પ –
કા – પે –	કા – ન સ	હ રિ ના –	જ પ ની –
ની સા ગ મ	પ – ની ની	સાં – ગં રેં	ની રેં સાં –
તું – મ્હો –	તો – વ ળી	છે – પ ણ	તો – યે –
ની – ની –	ની સાં ધ ની	સાં રેં ની સાં	ધ ની પ –
સા – રૂં –	ન ર સું –	કા – ય મ	હો – યે –
સા ગ – મ	પ – ની –	સાં સાં સાં –	ની રેં સાં –
બ ધા – પ્ર	પં – ચો –	પ ડ તા –	મૂ – કી –
ની – ની સાં	ની સાં ધ ની	સાં રેં ની સાં	ધ ની પ –
ના – મ સ્મ	ર ણ માં –	જ લ દી –	મૂ – કી –

રાગ—બિહાગ-તાલ-ત્રિતાલ

જ્યાં જ્યાં નજર કરો ત્યાં ત્યાં
કુસંપના વાદળ જામ્યાં
એ વિણુ ખાલી કોઇ નહિ સૃષ્ટિ
કુટુંબ કંઇક દીસે રઝળ્યાં—જ્યાં

પતિ પત્નિમાં કુસંપ જામે
લાગે નહિ એ ઘરના કામે
સહેજ વાતમાં કજીઆ કરીને
જીવન ગાળે બળ્યાં જળ્યાં—જ્યાં

જેમ જેમ નીકટ રહેનારા
નોકરીનો ધંધો કરનારા
કુસંપ કરીને નિશદિન ઝગડે
અદ્દલાય જ્યાં અંજળ ઉઠયાં—જ્યાં

માત પિતાને ભાઇ ભાઇમાં
પાડોશીને સગા સ્નેહીમાં
કુસંપ વિષના સૌ સૃષ્ટિ પર
દીસે એક જ વા વાયા—જ્યાં

વૈર ભાવથી મમતે ભરાઇ
મિલ્કત ખોવે સઘળી કમાઇ
હાઇકોર્ટોમાં લડી લડીને
ખેંચી નિર્ધનતા લાવ્યા—જ્યાં

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
સા – ગ મ	પ પ ની ધ	સાં – ની –	પ – – –
જ્યાં – જ્યાં –	ન જ ર કે	રે – ત્યાં –	ત્યાં – – –
ગ ગ – મ	પ ધ પ મ	ગ મ રે મ	ગ – – –
કુ સં – પ	ના – વા –	દ ળ જા –	મ્યાં – – –
સા – ગ મ	પ – ની –	સાં સાં સાં ની	ધ ની પ –
એ – વિ ષ્ણુ	ખા – લી –	કો ઈ ન હિ	સૃ – ષ્ટિ –
સા ગ – મ	પ – ની ધ	પ મ ગ મ	ગ – – –
કુ ટું – બ	કં ઇ ક દિ	સે – ર ઝ	ળ્યાં – – –

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
સા ગ મ પ	પ – ની –	સાં સાં – સાં	ની રેં સાં –
પ તિ – પ	ત્નિ – માં –	કુ સં – પ	જા – મે –
ની – ની –	ની સાં ધ ની	સાં સાં સાં ની	ધ ની પ –
લા – ગે –	ન હિ એ –	ઘ ર ના –	કા – મે –
સા – ગ મ	પ પ ની –	સાં સાં સાં ની	ધ ની સાં –
સ્હે – જ વા	– ત માં –	ક જી આ –	ક રી ને –
સા – ગ મ	પ – ની ધ	પ મ ગ મ	ગ – – –
જી – વ ન	ગા – ળે –	બ ળ્યાં – જ	ળ્યાં – – –

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ—અડાણા

આ રાગ આશાવરી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'ષડજ' છે અને સંવાદી 'પંચમ' સ્વર છે. આ રાગમાં બન્ને નીષાદ લેવાય છે. ધૈવત સ્વરનો ઉપયોગ ઓછા પ્રમાણમાં થાય છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો ત્રીજો પ્રહર છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે મ પ ની સાં | સાં ની પ મ ગ રે સા.

ગ મ રે સા, ની પ ગ મ પ સાં, ની સાં,.પ ની મ પ, ગ મ, રે સા

રાગ—અડાણા—તાલ-ત્રિતાલ

મેરી સ્તુતિ હે......જગત્રાતા·—મેરી
ઉર ધર દયાકર સ્નેહ ધરી પ્રેમથી—મેરી

હું બાળક શરણાંગત તેરો
શ ર ણાં ગ ત ની બાં હ ગ્ર હો—મેરી

નામ તુમારો રટું નિરંતર
પવિત્ર કરો તુમ મુજ અંતર—મેરી

ની
મે

—સ્થાઈ—

૩	×	૨	૦
પ ગ મ પ	સાં – – –	ની પ પ ની	સાં સાં – ની
રી સ્તુ – તિ	હે – – –	– – જ ગ	ત્રા તા – મે
પ ગ મ પ	સાં – – –	ની પ પ ની	સાં સાં – –
રી સ્તુ – તિ	હે – – –	– – જ ગ	ત્રા તા – –
ની સાં ની સાં	પ ની મ પ	ની પ ગ મ	રે રે સા ની ‖
ઉ ર ધ ર	દ યા ક ર	સ્ને હ ધ રી	પ્રે મ થી મે ‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
મ – પ –	ધ ધ ની ની	સાં – સાં સાં	ની રેં સાં –
હું – બા –	ળ ક શ ર	ણું – ગ ત	તે – રે –
રેં રેં રેં –	મં રેં સાં –	ની સાં રેં સાં	ની પ – ની ‖
શ ર ણું –	ગ ત ની –	બાં – હ્ય ગ્ર	હો – – મે ‖
મ – પ પ	ધ – ની –	સાં સાં – મં	રેં – સાં –
ના – મ તુ	મા – રે –	ર હું – નિ	રં – ત ર
સાં રેં ની સાં	પ ની મ પ	ગ મ રે –	સા – – ની ‖
પ વિ ત્ર ક	રો – તુ મ	મુ જ અં –	ત – ર મે ‖

રાગ–તિલક કામોદ

આ રાગ ખમાજ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર **'રીષભ'** અને સંવાદી **'પંચમ'** સ્વર છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો બીજો પ્રહર છે. (મધ્યરાત્રિ)

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા, રેગસા, પ નૃી સારેગસા, પમગસા રેગસા,

રેમપધ, મપસાં, સાંપધમગ, સારેગસા, ની સારેગસા

રાગ—તિલક કામોદ તાલ-ત્રિતાલ

ક્રોધ મહાન રીપુ માનવનો
શાણા ભાન ગુમાવી બેસે—ક્રોધ

કોમળ કાયા ગુલાબ જેવી
સુંદરીઓ સળગે છે કેવી—ક્રોધ

પિતા પુત્રનો નાશ કરાવે
ભાઇ ભાઇમાં લોહી વહાવે—ક્રોધ

સ્વાર્થ વૃત્તિને ક્ષીણ કરો તો
એ મહાસત્રુ હતો નહોતો—ક્રોધ

—સ્થાઇ—

૩	×	૨	૦	
રે ગ રે પ	મ ગ સા ની	સા – રે મ	ગ રે સા —	
કો – ધ મ	હા – ન રી	પુ – મા –	ન વ નો —	
રે – મ –	પ ની ધ પ	રે મ પ ધ	રે ગ સા —	‖
શા – ણા –	ભા – ન ગુ	મા – વી –	એ – સે —	‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦	
મ – પ પ	ની – ની –	સાં સાં – સાં	રેં ની સાં –	
કો – મ ળ	કા – યા –	ગુ લા – બ	જે – વી –	
રેં ગં રેં સાં	રેં ની સાં સાં	પ ની સાં રેં	ની ધ પ –	‖
સું – દ રી	એો – સ ળ	ગે – છે –	કે – વી –	‖
મ મ – પ	ની ની ની –	સાં – સાં સાં	રેં ની સાં –	
પિ તા – પુ	– ત્ર નો –	ના – શ ક	રા – વે –	
પ – ની સાં	– સાં સાં –	પ ની સાં રેં	ની ધ પ –	‖
ભા – ઈ ભા	– ઈ એો –	લો – હી વ	હા – વે –	‖
રે – મ મ	પ – ધ –	મ – પ પ	સાં – સાં –	
સ્વા – થૅ વૃ	ત્તિ – ને –	ક્ષી – ણ ક	રે – તો –	
પ ધ મ મ	ગ – રે –	રે ગ – ની	સા – સા –	‖
એ – મ હા	શ – ત્રુ –	હ તો – ન	હો – તો –	‖

રાગ—તિલક કામોદ તાલ—ઝપતાલ

તુંહી મેરી એક આશ
અરૂ કાંઇ નાહી ભાસ—તુંહી

તુજ ધામ સર્વ ઠામ
તોય ના દેખું તુજ રામ—તુંહી

કર્મ ફાલ હોવે આછી
ખરી જાવે ગવે પાછી—તુંહી

હે નાથ દીનબંધુ
રહું નામ પ્રેમસિંધુ—તુંહી

-સ્થાઇ-

×		૨			૦		૩		
રે	મ	પ	ધ	મ	રે	ગ	સા	ની̣	સા
તું	હી	મે	–	રી	એ	ક	આ	–	સ
ની̣	ની̣	સા	રે	સા	પ	મ	રે	ગ	સા ‖
અ	રૂ	કાં	–	ઇ	ના	હી	સા	–	સ ‖

-અંતરા-

×		૨			૦		૩		
મ	પ	ની	–	ની	સાં	સાં	રેં	સાં	સાં
તુ	જ	ધા	–	મ	સ	ર્વ	ઠા	–	મ
પ	પ	ધ	ગ	મ	રે	ગ	સા	ની̣	સા ‖
તો	ય	ના	દે	ખું	તુ	જ	રા	–	મ ‖
મ	પ	ની	–	ની	સાં	સાં	રેં	ની	સાં
ક	ર્મ	ફા	–	લ	હો	યે	બા	–	કી
પ	ધ	મ	ગ	રે	રે	ગ	સા	ની̣	સા ‖
ખ	રી	જા	–	યે	ગ	યે	પા	–	કી ‖
મ	પ	ની	–	ની	સાં	સાં	રેં	ગં	સાં
હે	–	ના	–	થ	દી	ન	બં	–	ધુ
મ	પ	સાં	–	પ	રે	ગ	સા	ની̣	સા ‖
ર	હું	ના	–	મ	પ્રે	મ	સિ	–	ધુ ‖

રાગ—ભૈરવી

આ રાગ ભૈરવી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો છે. વાદી સ્વર **'મધ્યમ'** અને **સંવાદી 'ષડજ'** સ્વર છે. ગાવાનો સમય પ્રાતઃકાળથી સવારના પ્રથમ પ્રહર સુધીનો છે. આ રાગ અત્યંત મધુર છે. કેટલાક ગવૈયાઓ આ રાગમાં તીવ્ર રીષભનો ઉપયોગ છૂટથી કરે છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે ગ મ પ ધ ની સાં | સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

સારેસા, મ ગ રે સા,મ, નીધમ, ધમ, નીરેસા

ગ મ ધ ની સાં, રેં, ધ સાં, ધ, મ, ગ રે સા

રાગ—ભૈરવી તાલ–ત્રિતાલ

અમે છીએ હિન્દ તણા સૌ બાળ
અમે સહુ ભાઇ નથી જુદાઇ
એક માતના અમે સંતાન—અમે છીએ.

હું હિન્દુ છું તું મુસલમાન
એ હરિજન છે અડશોમાં
એ અજ્ઞાન ગયું છે નાસી
જ્ઞાન પ્રકાશ્યું અંતરમાં—અમે છીએ.

એક બીજાની પાસે રહીને
સુખ દુઃખમાં સૌ મળશું સાથ
દીન જનોનાં દુઃખડાં હરશું
આનંદ સુખમાં કરશું સાથ—અમે છીએ.

—સ્થાઈ—

સા
અ

૩	×	૨	૦
સા પ મ પ	સા રે ગ પ	મ ગ સા રે	સા – – –
મે – છી એ	હી – ન્દ ત	ણુ – સ હુ	બા – – ળ
ની ની સા રે	ગ – મ –	સા ગ પ મ	રે – સા –
અ મે સ હુ	ભા – ઈ –	ન થી – જુ	દા – ઇ –
પ – પ પ	– ધ પ મ	પ ધ ની ધ	પ મ – સા ||
એ – ક મા	– ત ના –	અ મે સં –	તા – ન અ ||

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
ગ – મ –	ધ – ની –	સાં – સાં –	ની રેં સાં –
હું – હિં –	દુ – છું –	તું – મુ –	સ લ મા ન
ની – ની ની	સાં સાં સાં –	સાં રેં સાં ની	ધ – પ –
એ – હ રિ	જ ન છે –	અ ડ શો –	માં – – –
સા – પ –	ધ – પ મ	ગ – પ મ	રે – સા –
એ – અ –	જ્ઞા – ન ગ	યું – છે –	ના – સી –
પ ધ ની સાં	સાં – સાં –	પ ધ ની ધ	પ મ પ સા ||
જ્ઞા – ન પ્ર	કા – શ્યું –	અં – ત ર	માં – – અ ||

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ–ભૈરવી–તાલ–ત્રિતાલ

પળે પળ વીતે ભાગ્ય આધીન, તેમાં ન ચાલે ડહાપણુ કાંઈ.
છતાં મનુષ્યો દોડધામ કરી, હરિૐ તત્ સત્ ભૂલે ભાઇ.
ધન મેળવવા ફાંફાં મારે, તેમ તેમ ધન હાથ ન આવે.
અંતે નિરાશ થઇને માનવ, ખેદ તાપથી કાયા બાળે.
પ્રારબ્ધ આડે પડદો રાખ્યો, વિધાત્રીએ વિચારીને.
નહિં તો માનવ રાક્ષસ બનીને, પીડે સદંતર એક બીજાને.

ત્યાગ કરી પાપી હેતુ
કર્મ સુકર્મ કરી લે તું—ત્યાગ

ભાઇ ભાઇમાં આતે શાના
નાહક કજીઆ નાણાનાં
સૌ સમૃદ્ધિ દુઃખનું કારણ
સઘળો મોહ તજી દે તું—કર્મ

કોઇ આપણું સારૂં બોલે
કોઇ કોઈ તો ખુરૂં બોલે
કાયમ એ જગમાં રહેવાનું
શબ્દ કુશબ્દ સહી લે તું—કર્મ

ભાગ્ય કદી નહિ કોઇથી ફરશે
મળવાનું સૌ આવી મળશે
નહિ તો કોટી ઉપાયે ન રહેશે
માટે શ્યામ સ્મરી લે તું—કર્મ

શાયર

સાં સાં–સાં સાં સાં–સાં–| ગં – રેં રેં – સાં – –| રેં – રેં – ની ની ની –
પ ભે – પ ળ વી – તે–| ભા – ગ્ય આ – ધી – ન| તે – માં – ન ચા લે –
ની ની – ની ધ ધ – મ–|
ડ હા – પ ણુ કાં – ઇ–|
મ ધ – પ મ – મ –| ગ – પ મ – મ મ મ| ગ ગ રે – સા – રે ગ
છ તાં – મ નુ – ષ્યો –| દ્દા – ડ ધા – મ ક રી| હ રિ ૐ – ત ત્ સ ત
ગ પ મ ગ રે –સા –|| બાકીની લીટીઓ આ મુજબ વગાડવી
ભૂ – લે – ભા – ઇ –||

—સ્થાઈ— (મધ્ય લય)

૩	×	૨	૦
ગ પ મ ગ	રે – સા –	સા રે ની સા	મ – – –
ત્યા – ગ ક	રી – પા –	પી – હે –	તુ – – –
ગ – રે સા	સા રે ગ પ	મ ગ રે સા	સા – – – ‖
ક – મેં સુ	ક – મેં ક	રી – લે –	તું – – – ‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
ગ – મ મ	ધ ધ ની –	સાં – સાં –	ની રેં સાં –
ભા – ઇ ભા	– ઇ માં –	આ – તે –	શા – ના –
ની – ની ની	સાં સાં સાં –	રેં – સાં ની	ધ પ – –
ના – હ ક	ક જી આ –	ના – ણુ –	ના – – –
સા – પ –	ધ – પ મ	ગ ગ પ મ	રે – સા સા
સ હુ સ –	મૃ – દ્ધિ –	દુઃ ખ તું –	કા – ર ન
સા પ પ –	પ – પ મ	પ ધ ની ધ	પ – – – ‖
સ ધ ળો –	મો – હ ત	જી – દે –	તું – – – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ-ખમાજ

આ રાગ ખમાજ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'ગાંધાર' અને સંવાદી 'નીષાદ' સ્વર છે. આ રાગ ઝીંઝોટી તેમજ તીલંગ રાગને મળતો આવતો હોવાથી, સંભાળપૂર્વક સ્વરો લેવા પડે છે. ઝીંઝોટી રાગમાં ખરજ સપ્તકના સ્વરોનો ઉપયોગ વધારે પ્રમાણમાં થાય છે. ખમાજ રાગમાં મધ્ય સપ્તક તેમજ તાર સપ્તકના સ્વરોનો ઉપયોગ થાય છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો ત્રીજો પ્રહર છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા, ગમપ, ધનીસાં, | સાં ની ધપ, મગરેસા

ની સા, ગમપ, ની઼ધ, મપધ, મગ, ગમધનીસાં નીસાં

નીની, સાંરેં, સાંનીધ, સાંનીધપ, મગરેસા.

રાગ-ખમાજ-તાલ-ત્રિતાલ

બાજ રહી પનઘટ પર મુરલી
ભાન ભૂલી હું જાઉં અકેલી—બાજ

વાછરડાં પયપાન છોડકર
ધાય ચલે જ્યાં બાજે મુરલી—બાજ

દ્વેષ છોડ સબ પંખી બૈઠે
એક ચિત્તે સુનવા એ મુરલી—બાજ

લીન બને સબ એક બને જ્યાં
મધુર સુની મંગળમય મુરલી—બાજ

—સ્થાઈ—

૩	×	૨	૦	
સા – રે મ	ગ – રે ગ	મ પ પ પ	પ ધ મ ગ	
આ – જ ર	હી – પ ન	ધ ટ પ ર	મુ ર લી –	
ગ મ પ પ	પ ધ ની સાં	ની ધ પ ધ	મ પ મ ગ	‖
આ – ન ભૂ	લી – હું –	જા – ઉં અ	કે – લી –	‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦	
ગ મ ધ ધ	ધ ની ધ ધ	ની – ની ધ	પ ધ પ પ	
વા – છ ર	ડાં – પ ય	પા – ન છો	– ડ ક ર	
ગ મ પ પ	પ ધ સાં –	ની ધ પ ધ	ગ પ મ ગ	‖
ધા – ય ચ	લે – જ્યાં –	આ – જે –	મુ ર લી –	‖
ગ મ ધ ધ	ધ ની ધ ધ	ની સાં રેં સાં	ની ધ પ –	
દૂ – ષ છો	– ડ સ બ	પં – ખી –	બૈ – ઠે –	
ગ મ પ પ	પ ધ સાં સાં	ની ધ પ ધ	ગ પ મ ગ	‖
એ – ક ચિ	ત્તે – સુ ન	વા – એ –	મુ ર લી –	‖
ગ મ ધ ધ	ધ ની ધ ધ	ની સાં રેં સાં	ની ધ પ –	
લી – ન બ	ને – સ બ	એ – ક બ	ને – જ્યાં –	
ગ મ પ પ	પ ધ સાં –	ની ધ પ ધ	ગ પ મ ગ	‖
મ ધુ ર સુ	ની – મં –	ગ ળ મ ય	મુ ર લી –	‖

રાગ-દરબારી કાનડો

આ રાગ આશાવરી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'રીષભ' અને સંવાદી સ્વર 'પંચમ' છે. ગાવાનો સમય મધ્ય-રાત્રિનો છે, આ રાગમાં ખરજ સપ્તકના સ્વરોનો વધારે ઉપયોગ થાય છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

નીસા, રેગ, રેસા, મપધ, નીસાં

સાંધ, નીપ, મપ, ગમરેસા

નીસા, નીસારે, સારેગ, મરેસા, નીસારે-

સાનીપમપસા, ગ, રેરે, સા, ધ, ની પ, મ પ ધ, ની સા

રાગ-દરબારી કાનડો-તાલ-ત્રિતાલ

પૈસા પરમેશ્વર સૌના—પૈસા

ચકચકતાં નાણાં સૌ જોઇ
ભૂલે ઇશ્વરને સૌ કોઇ
ચિત્ત પરોવી પૈસા માટે
પાપ કરે છે છાના—પૈસા

સમજે છે કે ન રહે છાની
વાત આપણી પ્રભુથી અજાણી
તો પણ શાણા પૈસા ખાતર
પ્રાણ હણે દુર્બળના—પૈસા

પૈસા તું મોટો થઇ બેઠો
ક્યારે કિંમતમાં પડ હેઠો
શોખ તજીને વિચરે જો જન
કલેશ મટે આ જગના—પૈસા

—સ્થાઈ—

			મ પ
			પૈ –
૦	૩	×	૨
રે – સા સા	ધ – ની ની	સા – સા –	– – મ –
સા – પ ર	મે – શ્વ ર	સૌ – ના –	– – પૈ –

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ મ પ પ	ધ – ની પ	સાં – સાં –	સાં – સાં –
ચ ક ચ ક	તાં – ના –	ણું – સૌ –	જો – ઈ –
ની સાં રેં –	મં રેં સાં સાં	ની સાં રેં સાં	ની – પ –
ભૂ – લે –	ઈ – શ્વ ર	ને – હ ર	કો – ઈ –
સાં – ની ની	પ – મ રે	રે – મ –	પ – પ –
ચિ – ત્ત પ	રો – વી –	પૈ – સા –	મા – ટે –
સા – સા સા	સા – રે –	મ પ ગ –	– – મ –
પા – પ ક	રે – છે –	છા – ના –	– – પૈ –

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ–સારંગ

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો છે. વાદી સ્વર **'રીષભ'** અને સંવાદી સ્વર **'પંચમ'** છે. ગાવાનો સમય દિવસના મધ્યાન્હનો છે. આ રાગને કોઇ કોઇ બીંદ્રાબની સારંગ પણ કહે છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે મ પ ની સાં | સાં ની પ મ રે સા

નીસારેમરેસા, રેમપ, રેમપમરેસા, રેમરેપમરેસા

મપનીપ, મપનીસાં, નીપ, મપનીપમરે, સા

રાગ–સારંગ–તાલ–ત્રિતાલ

ગહન ગતી તારી હે પ્યારે
સમજુ કંઇ ના પ્રભુજી લગારે–ગહન

મનને બુદ્ધિ જ્યાં અટવાયે
વિચારમાં ચિત્ત અટકી જાયે–ગહન

શાસ્ત્ર પુરાણનું મનન કર્યું પણ
સમજાયું નહિ શે' જાયે ભવરણ–ગહન

બધાં તરંગો છોડી દઇને
હરિનું નામ જપુ દિન સારે–ગહન

આનંદ આનંદ પ્રગટે ક્યારે
રટું હું ૐ હરિ ૐ ૐ ત્યારે–ગહન

—સ્થાઈ—

૦	૩	×	૨
ની સાં ની પ	મ રે સા રે	ની સા રે મ	રે મ પ –
ગ હ ન ગ	તી – તા –	રી – હે –	પ્યા – રે –
રે મ પ –	ની ની સાં –	ની સાં ની સાં	ની – પ – ‖
સ મ જુ –	કં ઇ ના –	પ્ર ભુ જી લ	ગા – રે – ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ પ ની –	સાં – સાં –	ની સાં રેં સાં	ની – પ –
મ ન ને –	બુ – દ્ધિ –	જ્યાં – અ ટ	વા – યે –
ની સાં રેં સાં	ની – પ પ	રે મ પ મ	રે ની સા – ‖
વિ ચા – ર	માં – ચિ ત્ત	અ ટ કી –	જા – યે – ‖
મ – પ પ	ની – સાં સાં	રેં મં રેં સાં	રેં ની સાં સાં
શા – અ પુ	રા – ણુ તું	મ ન ન ક	યું – પ ણ
ની સાં રેં સાં	ની પ મ મ	પ ની પ મ	રે ની સા સા ‖
સ મ જા –	યું – ન હિ	શે – જા યે	ભ વ ર ણ ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ-સોહણી.

આ રાગ મારવા થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે, વાદી સ્વ 'ધૈવત' છે અને સંવાદી સ્વર 'ગાંધાર' છે. સોહણી અને પુરીઆ એ બંન્ને રાગો તદ્દન મળતા છે, પણ પુરીઆ રાગનું સ્વરૂપ ખરજ સપ્તકમાં લેવાય છે, જ્યારે સોહણી રાગમાં ઉપરના તાર સપ્તકના સ્વરો વારંવાર લેવાય છે. સોહણી રાગમાં કોમળ મધ્યમ ઉમેરવામાં આવે, તો, લલીત રાગ થાય છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે ગ મં ધ ની સાં | સાં ની ધ મં ગ રે સા

સાં, ની ધ ની ધ, મં ગ, મં ધ ની સાં, રેં સાં, ની ધ, ની ર

ની ધ, ગ, મં ધ, ની સાં રેં રેં સાં.

રાગ-સોહણી-તાલ-ત્રિતાલ

નંદન વન ગૂજરાત અમારો
અમને લાગે પ્રાણથી પ્યારો—નંદનવન

જાર કપાસ ધઉં જ્યાં થાયે
ડાંગર ફળ ફૂલ આમ્રની હારો—નંદનવન

જુગ જુની અમ ધર્મ ભાવના
સિદ્ધ કરે શેત્રુંજો સારો—નંદનવન

અવાક બને માનવ જોઈ આખુ
નિરખી ધન પર ત્યાગ અનેરો—નંદનવન

—સ્થાઈ—

०				૩				×				૨			
સાં	–	ની	ધ	મ	ગ	મ	ધ	સાં	–	સાં	ની	ધ	ની	મ	ધ
નં	–	દ	ન	વ	ન	ગૂ	જ	રા	–	ત	અ	મા	–	રો	–
ગ	મ	ગ	રે	ની	રે	સા	–	ગ	મ	ધ	ની	સાં	ની	ધ	–
અ	મ	ને	–	લા	–	ગે	–	પ્રા	–	ણુ	થી	પ્યા	–	રો	–

—અંતરા—

०				૩				×				૨			
મ	–	ગ	ગ	મ	–	ધ	ધ	સાં	–	સાં	સાં	ની	રેં	સાં	–
જા	–	ર	ક	પા	–	સ	ધ	ઉં	–	જ્યાં	–	થા	–	યે	–
ની	–	ની	સાં	ની	સાં	ધ	ધ	મ	ધ	ની	સાં	ધ	ની	ધ	–
ડાં	–	ગ	ર	ફ	ળ	ફૂ	લ	આ	–	મ્ર	ની	હા	–	રો	–
ગ	ગ	ગ	–	મ	–	ધ	ની	સાં	–	સાં	સાં	ની	રેં	સાં	–
જુ	ગ	જુ	–	ની	–	અ	મ	ધ	–	મં	ભા	–	વ	ના	–
ની	સાં	ગં	રેં	સાં	ની	ધ	–	મ	ધ	સાં	ની	ધ	ની	ધ	–
સિ	–	દ્ધ	ક	રે	–	શે	–	ત્રું	–	જે	–	સા	–	રો	–

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ-સોહણી તાલ-ત્રિતાલ

અપાર બળ તારૂં હે મહામાયા
અહંકારી જન તેં કંઇક નમાવ્યા—અપાર.

જ્યારે હું હરિ નામ જપું છું
ચિત્ત તારામાં કરે ભટકાયા—અપાર.

વિદ્યુત શક્તિ જબરી તારી
કંઇક જ્ઞાનીઓ આકર્ષાયા—અપાર.

હે મહાશક્તિ મુજ પર દયા કર
સાત્વિકતા દે ઓ મહાકાયા—અપાર.

-સ્થાઈ-

૦	૩	×	૨
ધ સાં ની ધ	મ̍ ગ મ̍ ધ	સાં – ની સાં	ધ ની મ̍ ધ
અ પા – ર	ખ ળ તા રૂં	હે – મ હા	મા – યા –
ગ ગ ગ મ̍	ગ રે̱ સા –	મ̍ ધ સાં ની	ધ ની મ̍ ધ ‖
અ હં કા રી	જ ન તેં –	કં ઇ ક ન	મા – વ્યા – ‖

-અંતરા-

૦	૩	×	૨
ગ – ગ –	મ̍ – ધ ની	સાં – સાં સાં	ની રેં̱ સાં –
જ્યા – રે –	હું – હ રિ	ના – મ જ	પુ – છું –
સાં – ની સાં	ધ ની મ̍ ધ	ગ મ̍ ધ ની	સાં ની ધ – ‖
ચિ – ત્ત તા	રા – માં –	ક રે ભ ટ	કા – યા – ‖
ગ – ગ ગ	મ̍ – ધ –	સાં સાં સાં –	ગ રેં̱ સાં –
વિ – દ્યુ ત	શ – ક્તિ –	જ બ રી –	તા – રી –
ધ ની સાં સાં	ની ની ધ –	ગ મ̍ સાં ની	ધ ની મ̍ ધ ‖
કં ઇ ક ણા	– ની ઓ –	આ – ક ર	પા – યા – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ—બહાર

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો છે. વાદી સ્વર 'મધ્યમ' છે. અને સંવાદી 'ષડજ' સ્વર છે. ગાવાનો સમય મધ્ય રાત્રિનો છે. વસંત ઋતુમાં આ રાગ ગમે ત્યારે ગાઇ શકાય છે. આ રાગ અડાણા રાગને મળતો આવે છે. પણ અડાણામાં 'સા રે મ પ' સ્વરો આવે છે, જ્યારે બહાર રાગમાં 'સા ગ મ પ' એવી રીતે સ્વરો લેવાય છે.

નોંધઃ—આ રાગમાં વિવાદી પણે તીવ્ર નિષાદ લઇ શકાય છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા ગ મ પ ધ ની ની સાં | સાં ની પ મ ગ રે સા

ની સા, ગમ, મપગમ, ની ધ ની સાં, ની પ

મ પ ગ મ, રે સા

રાગ—બહાર—તાલ-ત્રિતાલ

સાક્ષી ભાવે વિચરો જગમાંહી
વેદ પુરાન કહે બીજું નાહી—સાક્ષી

જળને કમલવત આત્મરૂપે વિહરી
વિકસાવો ચેતન ચિનગારી—સાક્ષી

આત્મજ્યોત વિણુ કંઇ નહિ ખાલી
જ્ઞાનામૃતની પી લ્યો પ્યાલી—સાક્ષી

આત્મ જ્ઞાનની સુંદર ચાવી
પ્રગતિ કરીએ થઇ સમભાવી—સાક્ષી

—સ્થાઇ—

•	૩	×	૨
ની સાં ની પ	મ પ ગ મ	ધ ની ધ ની	સાં ની સાં –
સા – ક્ષી ભા	– વે વિ ચ	રે – જ ગ	માં – હી –
ગ મ ની ધ	ની સાં ની સાં	ની ધ ની સાં	સાં – ની પ ‖
વે – દ પુ	રા – ન કુ	હે – ખી જું	ના – હી – ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ મ ની ધ	ની સાં સાં સાં	ની સાં રેં સાં	ની સાં ની પ
જ ળ ને ક	મ લ વ ત	આ ત્મ રૂ પે	વિ હ રી –
પ પ પ –	મ પ ગ મ	મ ની ધ ની	સાં ની સાં – ‖
વિ ક સા –	વો – ચે –	ત ન ચિ ન	ગા – રી – ‖
મ – ની ધ	ની સાં ની સાં	ની સાં રેં સાં	ની સાં ની પ
આ – ત્મ જ્યો	– ત વિ ણુ	કં ઇ ન હિ	ખા – લી –
પ – પ –	મ પ ગ મ	ની – ધ ની	સાં ની સાં – ‖
જ્ઞા – ના –	મૃ ત ની –	પી – ધો –	પ્યા – લી – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ—પટદીપ

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'ષડજ' અને સંવાદી 'પંચમ' સ્વર છે. આ રાગમાં ષડજથી પંચમ સ્વર સુધી ભીમપલાસ રાગનું રૂપ દેખાય છે. પણ પંચમથી આગળ તીવ્ર નીષાદ લેતાં જ પટદીપ રાગ જણાઇ આવે છે. ગાવાનો સમય ત્રીજો પ્રહર છે. એટલે સાંજના ૪ થી ૬ સુધી.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા, ગ રે સા, મ પ ગ મ, ગરેસા, ગમપનીસાં,
નીસાંધપ, મપનીસાં, ગંરેંસાં, નીસાંધપ,
મ, ગ, રેસા, નીસાગરેસા.

રાગ–પટદીપ : તાલ–દાદરા

યાદ ન આવે સર્જનહાર

આજે ભજશું કાલે ભજશું
ભૂલી જાયે સૌ કિરતાર—યાદ.

નિંદા, ચાડી, ઇર્ષ્યા કરતાં
આનંદ આવે પારંપાર—યાદ.

ધન સંચયના મોહમાં માનવ
ભૂલી જાયે જગદાધાર—યાદ.

ઓચિંતો આવે કાળ ઝપાટો
ભરખી જાયે જીવન પ્રાણ—યાદ.

આદરેલાં અધુરાં રહી જાયે
અનુભવ એવો કોને ન થાય—યાદ.

—સ્થાઇ—

×			०			×			०		
પ	પ	પ	મ	ગ	મ	પ	ની	સાં	ધ	પ	પ
યા	દ	ન	આ	વે	–	સ	જૅ	ન	હા	–	ર
પ	મ	પ	ગ	મ	–	રે	રે	સા	ની	સા	–
આ	જે	–	ભજ	શું	–	કા	લે	–	ભજ	શું	–
પ	પ	–	મ	ગ	મ	પ	ની	સાં	ધ	પ	પ ‖
ભૂ	લી	–	જા	યે	–	સૌ	કિ	ર	તા	–	ર ‖

—અંતરા—

×			०			×			०		
પ	ગ	મ	પ	ની	–	ગં	રેં	સાં	નીસાં	ધ	પ
નીં	દા	–	ચા	ડી	–	ઈ	ર્ષ્યા	–	ક	ર	તાં
પ	પ	પ	મ	ગ	મ	પ	ની	સાં	ધ	પ	પ ‖
આ	નં	દ	આ	વે	–	પા	રં	–	પા	–	ર ‖
ગ	મ	પ	ની	સાં	સાં	ની	ની	સાં	ધ	પ	–
ધ	ન	સં	ચ	ય	ના	મો	હ	માં	મા	ન	વ
પ	પ	–	મ	ગ	મ	પ	ની	સાં	ધ	પ	પ ‖
ભૂ	લી	–	જા	યે	–	જ	ગ	દા	ધા	–	ર ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ-જયજયવંતી

આ રાગ ખમાજ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'રીષભ' . અને સંવાદી 'પંચમ' સ્વર છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો બીજો પ્હર છે. આ રાગ અતિ મનોહર છે. જુદા જુદા રાગોના ટુકડાઓનો મેલો છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા, રે રે, રે ગ રે સા, ની ધ પ, રે, ગમપ, નીસાં,

સાં ની ધ પ, ધમ, રે ગ રે સા, ની ધ પ, રે.

રાગ-જયજયવંતી-તાલ-ત્રિતાલ

આજ મોરી મટુકી ચુરાઈ કાના—આજ

મેં જમુના જલ ભરન ગઈથી
લાગ સાધે એ શ્યામકી નીતિ—આજ

સાસુ નનંદ મોંસે ગારી લાખ દેંગે
કહા કરૂં સજની જીયા ગભરાયે—આજ

બહુત બહુત મેં બિનતી કીની
બાત મટુકી કી ધ્યાન ન લીની—આજ

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
સા ગ રે ગ	રે સા રે ની	સા – – –	સા રે ની ધ
આ જ મો રી	મ ટુ કી ચુ	રા – – ઇ	કા – ના – ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
સા – ગ મ	પ – પ પ	ગ મ ગ મ	રે ગ રે સા
મેં – જ મુ	ના – જ લ	ભ ર ન ગ	ઇ – તી –
ગ – ગ મ	રે ગ મ પ	ગ મ ગ રે	ની ધ સા – ‖
લા – ગ સા	ઘે – એ –	શ્યા – મ કી	ની – તિ – ‖
ગ મ ધ ની	ની સાં રેં સાં	ની સાં ની ધ	મ – ગ –
સા – સુ ન	નં દ મેં સે	ગા રી લા ખ	દૂં – ગે –
ગ ગ ગ મ	રે ગ મ પ	ગ મ ગ રે	રે ગ રે સા ‖
ક હા ક રૂં	સ જ ની જી	યા – ગ ભ	રા – યે – ‖
ગ મ પ ની	સાં ની સાં –	ની સાં ની ધ	ગ મ ગ –
બ હુ ત બ	હુ ત મેં –	બિ ન તી –	કી – ની –
ગ – ગ મ	રે ગ મ પ	રે મ ગ રે	ની ધ રે સા ‖
આ – ત મ	ટુ – કી કી	ધ્યા – ન ન	લી – ની – ‖

રાગ-પટદીપ-તાલ-ત્રિતાલ

મધુબન ખેલત શ્યામ કન્હાઇ
રાધે અંતર અતિ હરખાઈ—મધુબન

રાસ રચત હરિ નીત કુંજનમેં
ધેનુ ચરે યમુનાકી ત્રટમેં—મધુબન

હોરી ખેલે ક્રિશ્ન મુરારી
કેસર રંગ ભરી પીચકારી—મધુબન

સુંદર મુરત શ્યામકી સોહે
ઉન બીન ચૈન નહિ ઘરી એક મોહે—મધુબન

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
પ પ પ પ	મ પ ગ̲ મ	પ ની ની સાં	ધ – પ –
મ ધુ બ ન	ખે – લ ત	શ્યા – મ ક	ન્હા – ઈ –
મ પ ગ̲ મ	પ ની સાં સાં	ધ ની સાં સાં	ધ – પ – ‖
રા – ધે –	અં – ત ર	અ તિ હ ર	ખા – ઈ – ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ પ ગ̲ મ	રે રે સા સા	પ ની સાં રેં	ની સાં ધ પ
રા – સ ર	ચ ત હ રિ	ની ત કું –	જ ન મેં –
પ – પ પ	મ પ ગ̲ મ	પ ની ની સાં	ધ ધ પ – ‖
ધે – નુ ચ	રે – ય મુ	ના – કી –	ત્ર ટ મેં – ‖
મ પ ગ̲ મ	પ ની સાં –	ધ ની સાં રેં	ની સાં ધ પ
હો – રી –	ખે – લે –	ક્રિ – શ્ન મુ	રા – રી –
પ – પ પ	મ પ ગ̲ મ	પ ની ની સાં	ધ – પ – ‖
કે – સ ર	રં – ગ ભ	રી – પી ચ	કા – રી – ‖
પ મ ગ̲ મ	પ ની સાં સાં	સાં ગ̲ં રેં સાં	ની સાં ધ પ
સું – દ ર	મુ – ર ત	શ્યા – મ કી	સો – હે –
પ પ પ પ	મ પ ગ̲ મ	પ ની ની સાં	ધ – પ – ‖
ઉ ન બી ન	ચૈ ન ન હિ	ધ રી એ ક	મો – હે – ‖

રાગ–પીલુ

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. આ રાગ પણ જયજયવંતી રાગની જેમ ટુકડાઓનો બનેલો મિશ્ર રાગ છે. આ રાગમાં કોમળ તીવ્ર બધા જ એટલે બારે સ્વરોનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. વાદી સ્વર **'કોમળ ગાંધાર'** અને સંવાદી **'શુદ્ધ નીષાદ'** સ્વર છે. ગાવાનો સમય બપોરથી મધ્ય રાત્રિ સુધીનો છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે ગ મ પ ધ ની સાં | સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

ની સા ગ મ ધ પ, ગ રે સા ની સા, રે મ પ ધ, ની ધ પ, સાં,

ની ધ પ, ગ રે સા ની સા, પ ધ ની સા

રાગ–પીલુ. તાલ–ત્રિતાલ

કોટી કરોને ઉપાય વિધવિધ
કદી ન સજ્જન થાય દુરીજન—કોટી

કસ્તુરીની ક્યારી બનાવો
ઉપર અમૃત દૂધ સીંચાવો
તોય તજે ન દુર્ગંધ ડુંગળી—કોટી

રંગ તજે નહિ કદી કોલસો
ભલે સાફ કરો વાર સોબસો
વ્યર્થ મે'નત સૌ જાય આપણી—કોટી

પ્રાણ પ્રકૃત્તિ સાથે જાયે
મોટે ભાગે એવું જણાયે
કદીન સજ્જન થાય દુરીજન—કોટી

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
મ – ધ પ	ગ રે સા ની	સા – સા ગ	મ ગ રે સા
કો – ટી ક	રો – ને ઉ	પા – ય વિ	– ધ વિ ધ
સા ગ – ગ	ગ મ પ ધ	ગ મ ગ મ	ગ રે સા સા ‖
ક દી – ન	સ – જ્જ ન	થા – ય દુ	રી – જ ન ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
સા – ગ મ	પ – પ –	રે મ ધ પ	ગ રે સા –
ક – સ્તુ –	રી – ની –	ક્યા – રી બ	ના – વો –
સા – ગ મ	પ – પ પ	ની સાં ધ પ	ગ રે સા –
ઉ – પ ર	અ – મૃ ત	દૂ – ધ સિં	ચા – વો –
ગ – ગ મ	રે મ ધ પ	મ – ગ રે	ગ પ મ – ‖
તો – ય ત	જે ન દુ ર	ગં – ધ ડું	– ગ ળી – ‖
મ – મ પ	ની – સાં સાં	ની સાં ગં રેં	સાં સાં સાં –
રં – ગ ત	જે – ન હિ	ક દી – કો	– લ સો –
સા ગ મ પ	– પ પ પ	રે મ ધ પ	ગ રે સા –
ભ લે – સા	– કે ક રો	વા – ર સો	– બ સો –
ગ – મ ગ	રે ગ પ પ	રે ગ રે સા	ની ની સા – ‖
આ – થૈ મેં	ન ત સ હુ	જા – ય આ	– પ ણી – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ–ખમાજ– તાલ–ધ્રુવપદ

વંદુ સરસ્વતી દયાળુ
તુજ ચરણુમાં શીર નમાવું--વંદુ

આપ સુમતિ કાપ કુમતિ
કોઈનો કરીએ કદી કુસંગતિ
અમ અંતરના અંધારા હરતી--વંદુ

વિનતી સૂણી બાળકની સહુ
એક બિંદુ આપ જ્ઞાન સુધા બહુ
માગું નહિ માતા કાંઈ વધારે હું–વંદુ

—સ્થાઇ—

×		૦		૨		૦		૩		૪	
ની	–	સાં	–	પ	ની	સાં	ની	સાં	ની	ધ	પ
વં	–	દુ	–	સ	ર	સ્વ	તી	દ	યા	–	ળુ
ગ	ગ	મ	પ	ની	ધ	ગ	ગ	મ	ગ	રે	સા ‖
તુ	જ	ચ	ર	ણુ	માં	શી	ર	ન	મા	–	વું ‖

—અંતરા—

×		૦		૨		૦		૩		૪	
મ	ગ	મ	ની	ધ	પ	ની	–	ની	સાં	ની	સાં
આ	–	પ	સુ	મ	તી	કા	–	પ	કુ	મ	તિ
પ	ની	ની	સાં	ની	સાં	ની	સાં	સાં	ની	ધ	પ
કો	ઈ	ના	ક	રી	એ	ક	દી	કુ	સં	ગ	તી
ધ	ની	સાં	ગં	રેં	સાં	ની	સાં	સાં	ની	ધ	પ ‖
અ	મ	અં	ત	ર	ના	અં	ધા	રા	હ	ર	તી ‖
મ	ગ	મં	ની	ધ	પ	ની	સાં	સાં	ની	સાં	સાં
વિ	ન	તી	સાં	ભ	ળી	બા	ળ	ક	ની	સ	હુ
સાં	ગં	ગં	મં	ગં	ની	સાં	ની	સાં	ની	ધ	પ
એ	ક	બિં	દુ	આ	પ	જ્ઞા	ન	સુ	ધા	બ	હુ
પ	સાં	ની	સાં	ની	ધ	મ	પ	ધ	પ	મ	ગ ‖
મા	ગું	ન	હિ	મા	તા	કાં	ઇ	વ	ધા	રે	હું ‖

૯૦

રાગ-વાઘેશ્વરી-તાલ-દાદરા

પ્રેમ જ્યોત પૂર્ણ ચંદ્ર
તેજ પુંજ પ્રેમ સુધા—પ્રેમ

પ્રેમી પ્રેમ સાગર મહીં
સ્નાન કરીલે તો દુઃખ નાહી—પ્રેમ

જેનાં હૃદય પ્રેમ હીન
એ ના થઇ શકે હરિમાં લીન—પ્રેમ

ગોપી પ્રેમ ઘેલી બની
ત્યારે કૃષ્ણે વૈકુંઠ લહી—પ્રેમ

મીરાં એજ પ્રેમે તરી
હૃદય પ્રેમ પ્રેમ ભરી—પ્રેમ

—સ્થાઈ—

×	૦	×	૦	
સાં – ની	ધ મ ધ	ની ધ મ	ગ રે સા	
પ્રે – મ	જ્યો – ત	પૂ – ર્ણું	ચં – દ્ર	
ની – સા	મ – મ	ધ સાં ની	ની ધ –	‖
તે – જ	પું – જ	પ્રે – મ	સુ ધા –	‖

—અંતરા—

×	૦	×	૦	
મ ગ મ	ની ધ ની	સાં ગં ગં	રેં સાં –	
પ્રે – મી	પ્રે – મ	સા ગ ર	મ હીં –	
સાં ની ધ	ધ મ ધ	ની ધ મ	ગ રે સા	‖
સ્ના ન ક	રી લે –	તો દુઃ ખ	ના હી –	‖
મ ગ મ	ધ ધ ની	સાં ધ ની	રેં સાં સાં	
જે ના –	હૃ દ ય	પ્રે – મ	હી – ન	
સાં ની ધ	ધ મ ધ	ની ધ મ	ગ રે સા	‖
એ ના થ	ઈ શ કે	હ રિ માં	લી – ન	‖
મ ગ રે	સા ધ ની	સા મ ગ	રે સા –	
ગો – પી	પ્રે – મ	ઘે – લી	બ ની –	
સાં ની ધ	ધ મ ધ	ની ધ મ	ગ રે સા	‖
ત્યા રે –	કૃ ષ્ણે –	વૈ કું ઠ	લ હી –	‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ-શંકરા

આ રાગ બીલાવલ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર '**ગાંધાર**' અને સંવાદી સ્વર '**નીષાદ**' છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો બીજો પ્રહર છે. કેટલાક સંગીત શાસ્ત્રીઓ '**ષડજ**'ને વાદી, અને '**પંચમ**'ને સંવાદી માને છે. બીજી રીત મુજબ વાદી સંવાદી સ્વરો લેવામાં આવે તો, ગાવાનો સમય સવારનો પ્રથમ પ્રહર માનવો.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા, ગ, પ, ની ધ, સાં | સાં ની પ, ની ધ, સાં ની પ,
ગ પ ગ સા

સાં ની, પ, ની ધ સાં, ની, પ ગ, રે ગ, રે સા

રાગ-શંકરા-તાલ-ત્રિતાલ

કુંજ વિહારી નાચત મધુબન
મોર મુકુટ સોહે અતિ મોહન—કુંજ

ગોપ ગોપી સબ સાથ મીલકર
રાસ રચે બનમાલી ગીરીધર—કુંજ

મૃદંગ બાજે ધાકીટ્ ધાકીટ્ કડાંગ ધીન્ ધીન્
ઝાંઝર ઝનનકે છક્ છીન્ ઝન્ ઝન્ છકછીન્ ઝનઝન્—કુંજ

બંસી નાદ ભરેં સોં બનબન
લાડીલી રાધા પુલકીત તનમન—કુંજ

—સ્થાઈ—

૩	×	૨	૦
ગ પ ની સાં	ની – પ ગ	ગ – ગ પ	ગ ગ સા સા
કું – જ વિ	હા – રી –	ના – ચ ત	મ ધુ બ ન
સા ગ પ પ	સાં સાં સાં –	સાં ની પ ની	સાં ની પ ગ ‖
મો – ર મુ	કુ ટ સો –	હે – અ તિ	મો – હ ન ‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
ગ – પ ની	સાં – સાં સાં	સાં – સાં ની	– રેં સાં સાં
ગો – પ ગો	પી – સ બ	સા – થ મિ	– લ ક ર
ગ પ ની ધ	સાં ની પ પ	ગ – ગ પ	ગ ગ સા સા ‖
રા – સ ર	ચે – બ ન	મા – લી –	ગી રી ધ ર ‖
ગ પ – ની	સાં – સાં –	સાંસાં સાંસાં	ની સાં સાં સાં
મૃ દં – ગ	બા – જે –	ધા કીટ્ ધા કીટ્	કડાંગ, ધીન્ ધીન્
ગં ગં ગં પં	ગં સાં ની પ	ની ની સાં સાં	ધ ની પ પ ‖
ઝાં ઝ ર ઝ	ન ન કે –	છક્ છીન્ ઝન્ ઝન્	છક્ છીન્ ઝન્ ઝન્ ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ ભૈરવ

આ રાગ ભૈરવ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે.

વાદી સ્વર '**કોમળ ધૈવત**' છે. અને સંવાદી સ્વર '**કોમળ રીષભ**' છે. આ રાગ રાત્રિના ત્રણ વાગ્યાથી સવારના ૭ વાગતા સુધી ગવાય છે. એટલે ગાવાનો સમય પ્રાત : કાળ ગણાય.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે ગ મ પ ધ ની સાં | સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

સા, ગ, મ પ ધ પ, મ ગ મ પ, ધ, પ, મ ગ રે, સા

રાગ ભૈરવ-તાલ-ત્રિતાલ

પીયા બીન નાવત ચૈન સખી મોહે
શ્યામ બીસર ગયે દ્વારીકા જા કે--પીયા

લાગ રહ્યો મન શ્યામ સુંદરસેં
ચિત્તકું ચોર્યું નંદ કિશોરે—પીયા

સૂમ સામ સખ ત્રટ યમુનાકે
મધુરી મુરલીયાં નાહી સુનાયે—પીયા

કહા કરૂં સજની પીયાસે રીઝાઉં કયસે
પ્રાન પીયા બીન નાહી દીન બીતે—પીયા

—સ્થાઈ—

૦	૩	×	૨
મ પ મ ગ	મ – પ પ	ધ – ધ ધ	પ ધ પ ધ
પી આ બી ન	ના – વ ત	ચૈ – ન સ	ખી – મો હે
મ – પ ધ	સાં સાં સાં સાં	ગ મ ગ મ	રે – સા –
શ્યા – મ બિ	સ ં ર ગ યે	દ્વા – રી કા	જા – કે –

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ – પ પ	ધ – ની ની	સાં – સાં સાં	ની સાં સાં –
લા – ગ ર	હો – મ ન	શ્યા – મ સું	દ ર સેં –
મ – પ ધ	સાં – સાં –	રેં – સાં ની	ધ પ મ ગ
ચિ – ત ડું	ચો – ર્યું –	નં – દ કિ	શો – રે –
ની સા ગ મ	પ ધ ની સાં	રેં રેં સાં ની	ધ પ મ ગ
સુ – મ સા	– મ સ બ	ત્ર ટ ય મુ	ના – કે –
ગ મ પ ધ	સાં ની ધ પ	મ ગ મ ગ	રે – સા –
મ ધુ રી મુ	ર લી યાં –	ના – હી સુ	ના – યે –

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ—કાફી

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર **'પંચમ'** છે. અને સંવાદી **'ષડજ'** સ્વર છે. ગાવાનો સમય મધ્યરાત્રીનો છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે ગ મ પ ની સાં | સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

સાસા, રેરે, ગ, મમ પ,

સા ની સા રે ગ, મમપ, નીસા, રેરે, ગગ, મમ,પ

નોટઃ—કાફી રાગમાં, તાર સપ્તકના ષડજ સાથે તીવ્ર નીષાદનો ઉપયોગ પ્રચલીત હોવાથી ઉપરની સારેગમમાં તીવ્ર નીષાદ લીધેલો છે.

રાગ-કાફી-તાલ-એકતાલ

ગામડું અમને પ્યારૂં
સાદું જીવન સારૂં—ગામડું

ભોળી અમ સૌ જનતા
સીધી સાદી વનિતા—ગામડું

નિષ્પાપી દીલ ઉજળાં
હોયે સ્નેહે સજળાં—ગામડું

શાંત સમીર જ્યાં વાયે
રોગો તનના જાયે—ગામડું

જો હોય લાયબ્રેરી
તો અમ મજા અનેરી—ગામડું

—સ્થાઈ—

×		૦		૨		૦		૩		૪	
રે	મ	પ	ધ	મ	પ	ગ	રે	રે	ગ	રે	સા
ગા	–	મ	ડું	અ	મ	ને	–	પ્યા	–	રૂં	–
સા	–	રે	–	ગ	–	મ	મ	પ	–	પ	–
સા	–	ડુ	–	જી	–	વ	ન	સા	–	રૂં	–

—અંતરા—

×		૦		૨		૦		૩		૪	
મ	–	પ	–	ધ	ધ	પ	ધ	સાં	સાં	સાં	–
ભો	–	ળી	–	અ	મ	સ	હુ	જ	ન	તા	–
ધ	સાં	રેં	ગં	રેં	–	સાં	–	ધ	ની	ધ	પ
સી	–	ધી	–	સા	–	દી	–	વ	નિ	તા	–
મ	–	મ	–	પ	–	ધ	પ	સાં	સાં	સાં	–
ની	–	ષ્પા	–	પી	–	દી	લ	ઉ	જ	ળાં	–
ધ	સાં	રેં	ગં	રેં	–	સાં	–	ધ	ની	ધ	પ
હો	–	યે	–	સ્ને	–	હે	–	સ	જ	ળાં	–
મ	–	મ	મ	પ	પ	ધ	પ	સાં	–	સાં	–
શાં	ત	ત	સ	મો	ર	જ્યાં	–	વા	–	યે	–
ધ	સાં	રેં	ગં	રેં	રેં	સાં	–	ધ	ની	ધ	પ
રે	–	ગો	–	ત	ન	ના	–	જા	–	યે	–

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ—નટકેદાર

આ રાગ નટ અને કેદાર રાગોનો બનેલો મિશ્ર રાગ છે. કેદાર રાગ કલ્યાણુ થાટનો અને નટ રાગ બીલાવલ થાટનો છે. પણુ બંને રાગમાં વાદી સંવાદી એકજ સ્વરો છે. નટકેદાર રાગમાં વાદી સ્વર '**મધ્યમ**' છે. અને સંવાદી '**ષડજ**' સ્વર છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર મનાય છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

નીધ નીપ, ગ મ રે સા, રે ગ મ પ, મ પ ધ નીસાં

સાં, નીધ, પ, મ પ. ધ નીધ પ, ગ મ રે સા

મગપ, ગ નીધ પ, ધનીસાં, નીધ પ, ગમરેસા

રાગ—નટકેદાર—તાલ—ત્રિતાલ

ગરજ વિનય શીખાવે સહુને
નમ્ર બનાવે માની બહુને—ગરજ

કદી કોઇ અપમાન કરે તોયે
ગરજે કોઇને ક્રોધ ન હોયે—ગરજ

ઉંચ નીચના ભેદ ભૂલાવે
એવી શક્તિ ગરજ ધરાવે—ગરજ

વૈર ભાવને ગરજ ભૂલાવે
દુશ્મન પાસે શીર નમાવે—ગરજ

ગરજ બધાના માન ઉતારે
એનો ખપ છે આ સંસારે—ગરજ

-સ્થાઇ-

૦	૩	×	૨
મ ની ધ પ	રે ગ મ પ	ગ – મ રે	ની રે સા –
ગ ર જ વિ	ન ય શી –	ખા – વે –	સ હુ ને –
મ – ગ મ	પ – ધ ની	સાં રેં સાં –	ની ધ પ –
ન – ગ્ર બ	ના – વે –	મા – ની –	બ હુ ને –

-અંતરા-

૦	૩	×	૨
પ પ – ની	– ધ ની ની	સાં – સાં સાં	ની રેં સાં સાં
ક દી – કો	– ઈ અ પ	મા – ન ક	રે – તો યે
ની ની ની –	ની ની ધ ની	સાં રેં ની સાં	ની ધ પ –
મ ર જે –	કો ઇ ને –	ક્રો – ધ ન	હો – યે –
પ – પ પ	ની ધ ની –	સાં – સાં સાં	ની રેં સાં –
ઉ – ચ ની	– ચ ના –	ભે – દ ભૂ	લા – વે –
ની – ની –	ની – ધ ની	ની સાં રે સાં	ની ધ પ –
એ – વી –	શ – ક્તિ –	ગ ર જ ધ	રા – વે –
પ – પ પ	ની ની ધ ની	સાં સાં સાં સાં	ની રેં સાં –
વૈ – ર ભા	– વ ને –	ગ ર જ ભુ	લા – વે –
ની – ની ની	ની સાં ધ ની	ની રેં સાં સાં	ની ધ પ –
દુ – શ્મ ન	પા – સે –	શી – ર ન	મા – વે –

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ-ખંબાવતી

આ રાગ ખમાજ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'ષડજ' છે. સંવાદી 'મધ્યમ' સ્વર છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો બીજો પ્રહર છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે મ પ ધ સાં | સાં ની ની ધ પ મ ગ સા

સારે, મપધ, પધસાં, નીધપ, ધમ, ગ, મસા

સાંનીધ, પધમગ, મસા

રાગ-ખંબાવતી-તાલ-ત્રિતાલ

પૈસા તું તો પરમેશ્વર છે.
આજે માનવનો ઇશ્વર છે—પૈસા

ભટકે માનવ દૂર દેશમાં
પાપ કર્મ કરે લેશ લેશમાં
તારી સત્તા સૌથી પ્રબળ—પૈસા

તારાથી કોઇ તૃપ્ત ન થાયે
જો કદી લાખ પતિ બની જાયે
અબજ પતિ એ બનવા મથે—પૈસા

શું તારૂં આ જાદુ કેવું
જાણે બીજા ઇશ્વર જેવું
રાત દીન સૌ તુજને રટે –પૈસા

૧૦૧

સાં –
પૈ –

—સ્થાઈ—

૩	×	૨	૦
સાં ની ધ મ	ગ – સા સા	રે સા ધ ની	સા – સાં –
સા – તું –	તો – પ ર	મે – શ્વ ર	છે – પૈ –
સાં ની ધ મ	ગ – સા સા	રે સા ધ ની	સા ગ મ –
સા – તું –	તો – પ ર	મે – શ્વ ર	છે – આ –
ગ મ ધ મ	ધ સાં સાં –	સાં ની ધ મ	ગ – સાં – ‖
જે – મા –	ન વ નો –	ઇ – શ્વ ર	છે – પૈ – ‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
ગ મ ની ધ	ની સાં સાં સાં	ની સાં રેં સાં	– ની ધ –
ભ ટ કે –	મા – ન વ	દૂ – ર દે	– શ માં –
ધ ની સાં ગં	રેં રેં સાં સાં	સાં – સાં ની	ધ મ ગ –
પા – પ કુ	– મેં ક રે	લે – શ લે	– શ માં –
ગ – ગ મ	રે સા ધ ની	સા – ગ ગ	મ મ સાં – ‖
તા – રી –	સ – ત્તા –	સૌ – થી પ્ર	બ ળ પૈ – ‖
ગ મ ધ પ	ધ સાં સાં સાં	સાં – સાં ની	ધ મ ગ –
તા – રા –	થી – કો ઇ	તૃ – પ્ત ન	થા – યે –
ગ – ગ મ	સા – ધ ની	સા – ગ ગ	મ – મ –
જો – ક દી	લા – ખ પે	તી – બ ની	જા – યે –
મ મ ધ પ	ધ સાં સાં –	ની સાં ગં સાં	ની ધ સાં – ‖
અ બ જ પ	તી – એ –	બ ન વા મ	થે – પૈ – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ—કાલીંગડો

આ રાગ ભૈરવ થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદીસ્વર 'પંચમ' અને સંવાદી 'ષડજ' સ્વર છે આ રાગમાં કોમળ રીષભ અને કોમળ ધૈવત ઉપર વધારે વાર રોકાવાથી ભૈરવ રાગનું રૂપ દેખાય છે. કારણ કે બન્ને રાગોમાં સ્વરો એક સરખા જ છે. જેથી કોમળ રીષભ, અને કોમળ ધૈવત ઉપર વિશ્રાંતિ લેવી નહિ. ગાવાનો સમય પ્રાતઃકાળ છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

સા રે ગ મ પ ધ ની સાં | સાં ની ધ પ મ ગ રે સા

પ ધ ની સાં, સાં ની ધ પ, મ, ગમગ, ની, સારેસા, મ,

રાગ—કાલીંગડો—તાલ—ત્રિતાલ

દીલ ગરીબનાં દુખાવોના
શ્રેય આપણું કદી થાય ના—દીલ

દાવા કરીને મિલ્કત લઇ લઇ
નિરાધારને રઝળાવો ના—દીલ

વિધવા સ્ત્રીના સંતાનો પર
દયા શ્રીમંતો છોડી દ્યો ના—દીલ

આજે એનો કાલ આપણો
પલટાયે દીન એ ભૂલોના—દીલ

કાળ કદી નહિ કોઇને છોડે
સમજી નિર્દય કોઇ થશો ના—દીલ

અનંત રૂપો છે ઇશ્વરના
દુઃખ કોઇને રજ દેશોના—દીલ

—સ્થાઇ—

०	૩	×	૨	
મ ગ રે સા	મ મ ધ પ	મ ગ રે સા	ની રે સા –	
દી – લ ગ	રી બ ના દુ	ખા – વે –	ના – – –	
ધ – ધ પ	– પ ધ –	મ ધ પ મ	ગ રે સા –	‖
શ્રે – ય આ	– પ ણું –	ક દી – થા	– ય ના –	‖

—અંતરા—

०	૩	×	૨	
મ – મ –	પ ધ પ –	ધ ની સાં રેં	સાં ની ધ પ	
દા – વા –	ક રી ને –	મિ – લ્ક ત	લ ઇ લ ઇ	
ધ ની – સાં	– સાં સાં –	સાં રેં સાં ની	ધ – પ –	‖
નિ રા – ધા	– ર ને –	ર ઝ ળા –	વો – ના –	‖
મ મ ગ મ	પ ધ પ –	પ – પ ધ	સાં ની ધ પ	
વિ ધ વા –	સ્ત્રી – ના –	સં – તા –	નો – પ ર	
સાં ની સાં ની	ધ – પ –	મ – પ ધ	સાં ની ધ પ	‖
દ યા – શ્રી	મં – તો –	છો – ડી –	દ્યો – ના –	‖
મ – ગ મ	પ ધ મ પ	ની સાં રેં સાં	ની ધ પ –	
આ – જે –	એ – નો –	કા – લ આ	– પ ણો –	
સાં ની ધ પ	ની ધ પ મ	મ ગ રે સા	ની રે સા –	‖
પ લ ટા –	યે – દી ન	એ – ભૂ –	લો – ના –	‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ–મીયાં મલ્હાર

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર 'મધ્યમ' અને, સંવાદી સ્વર 'ષડજ' છે, ગાવાનો સમય મધ્ય રાત્રિ છે. આ રાગ વર્ષા ઋતુમાં ગાવાથી વધારે આનંદ આપે છે. આ રાગ મલ્હાર, અને કાન્હરાના મિશ્રણથી બનેલો છે.

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

રૈંમરેસા, મરે, નીધ, નીસાં | સાંનીપ, મપ, ગમ, રેસા

રૈંમરેસા, ની પ મ પ, ની ધ, ની સા

રાગ–મીયાં મલ્હાર–તાલ–ત્રિતાલ

કોયલીયાં બન બોલે કૂ કૂ
એ વીણુ સઘળું જંગલ ફીકકું–કોયલીયાં

પંચમ સૂર કરે કોયલીયાં
કુંજ નિકુંજે વિહરે વન જ્યાં–કોયલીયાં

રંગ શ્યામ પણ રાગે મીઠી
ન્હાસી જાયે જ્યાં જ્યાં દીઠી–કોયલીયાં

વારા ફરતી કોયલ બોલે
હીંચે વનની વેલ હીંડોળે–કોયલીયાં

—સ્થાઈ—

૦	૩	×	૩	
પ સાં ની પ	ગ – મ મ	રે – રે સા	ની રે સા –	
કો – ય લી	યાં – બ ન	બો – લે –	કૂ – કૂ –	
ની ધ ની ધ	ની ની સા –	રે પ ગ મ	રે – સા –	‖
એ – વિ ણુ	સ ઘ ળું –	જં – ગ લ	ફી – કકું –	‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૩	
મ – પ પ	ની ધ ની ધ	ની – સાં –	ની સાં ની સાં	
પં – ચ મ	સૂ – ર ક	રે – કો –	ય લી યાં –	
ની ધ ની ધ	ની – સાં –	ની રેં સાં –	ની ની પ –	‖
કું – જ નિ	કું – જે –	વિ હ રે –	વ ન જ્યાં –	‖
મ – મ મ	પ પ ની ધ	ની ધ ની –	સાં – સાં –	
રં – ગ શ્યા	– મ પ ણુ	રા – ગે –	મી – ઠી –	
ની ધ ની ધ	ની – સાં –	ની રેં સાં –	ની – પ –	‖
ન્હા – સી –	જા – યે –	જ્યાં – જ્યાં –	દી – ઠી –	‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પમાણે વગાડવી

રાગ—માલગુંજી

આ રાગ કાફી થાટમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. વાદી સ્વર **'મધ્યમ'** અને સંવાદી સ્વર **'ષડજ'** છે. ગાવાનો સમય રાત્રિનો પ્રથમ પ્રહર છે. (રાત્રિના ૮ થા ૧૦ સુધી)

આરોહ અવરોહ સ્વરૂપ

ગસારેસા, નીધ, સાગ, ગમધની સાં, સાં રેં ગં સાં —

ધસાંનીધ, ધમ, ગરે, સારે, ધની સાગ

રાગ—માલગુંજી—તાલ—ત્રિતાલ

બંસરીકી તાન સુની મધુરી આજ
ચિત્ત નહિ લાગત કામકાજ આજ—બંસરીકી

જલ યમુના ત્રટ ભરન ગઈથી
જલકી મહીં ડૂબ ગઈ ગગરી મોરી
અબ કયા કરૂં ભાન ભૂલી મેરે તનકી
જાદુ કીયો શીર મોર મુકુટ ધારી—બંસરીકી

ભાન ભૂલે સબ દેવ મુનીવર
મુરલી બજાવત શ્યામ સુંદર—બંસરીકી

નોટ :—આ ગાયનના નોટેશનની પહેલી લીટીમાં તીવ્ર 'ગ' રાખ્યો છે. આ લીટી ફરી વગાડવી અને કોમળ 'ગ' લેવો આ રાગમાં કોમળ 'ગ' રાગની શરૂઆતમાં જ ઠીક લાગે છે.

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
ગ સા રે સા	સા – ધ઼ ની	સા ગ – રે	ગ પ ગ મ
બં સ રી કી	તા – ન સુ	ની – – મ	ધુ રી આ જ
મ મ ધ ની	સાં – સાં સાં	ધ સાં ની ધ	પ મ ગ મ ‖
ચિ ત્ત ન હિ	લા – ગ ત	કા – મ કા	– જ આ જ ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
ગ મ ધ ની	સાં – સાં સાં	ધ ની સાં રેં	ધ સાં ની ધ
જ લ ય મુ	ના – ત્ર ટ	ભ ર ન ગ	ઈ – થી –
ધ ની પ ધ	સાં ની ધ પ	મ ગ – રે	ગ પ ગ મ
જ લ કી મ	હીં – ડૂ બ	ગ ઇ – ગા	ગ રી મો રી
ધ ની સાં રેં	ગં રેં સાં સાં	ધ ની સાં રેં	ધ સાં ની ધ
અ બ કયા ક	રૂં – ભા ન	ભૂ લી મે રે	ત ન કી –
ધ – પ ધ	સાં ની ધ પ	મ – ગ રે	ગ પ ગ મ ‖
જા – દુ કી	યો – શી ર	મો – ર મુ	કુ ટ ધા રી ‖
ગ મ ધ ની	સાં – સાં સાં	સાં – સાં સાં	ધ સાં ની ધ
ભા – ન ભુ	લે – સ બ	દે – વ મુ	ની – વ ર
ધ ની પ ધ	સાં ની ધ પ	મ – ગ રે	ગ પ ગ મ ‖
મુ ર લી બ	જા – વ ત	શ્યા – – મ	સું – દ ર ‖

રાગ-પીલુ. તાલ-ત્રિતાલ

માનવ કરી લે ભલાઈ પ્યારે
દુર્ભાવ ના દીલ કોઈના લગારે—માનવ

ભલાઈ એ મિલ્કત જીવનની
માટે દીલમાં રાખ દયારે—માનવ

જીવન દીપ બુઝાય અકાળે
તો શુભ કરી લે સંસાર અસારે—માનવ

નિજ આત્મા સૌ જીવો જાણી
વિતાવ જીવન આ સંસારે—માનવ

—સ્થાઈ—

૦	૩	×	૨
પ મ ધ પ	ગ સા રે ની	સા – સા –	મ પ.ગ રે
મા – ન વ	ક રી લે ભ	લા – ઈ –	પ્યા – રે –
રે રે મ મ	પ – પ પ	ગ મ ની પ	ગ રે સા – ‖
દુ ભા – વ	ના – દી લ	કો ઈ ના લ	ગા – રે – ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
સા ગ – મ	પ – પ પ	રે મ ધ 'પ	ગ રે સા –
ભ લા – ઈ	એ – મી લ	ક ત જી –	વ ન ની –
ગ – ગ –	ગ મ ગ મ	ની – ધ પ	ગ રે સા – ‖
મા – ટે –	દી લ માં –	રા – ખ દ	યા – રે – ‖
ગ મ પ ની	સાં – સાં સાં	પ ધ પ મ	ગ રે સા –
જી – વ ન	દી – પ ભુ	ઝા – વ અ	કા – ળે –
સા – ગ મ	પ પ પ –	ગ મ ધ પ	ગ રે સા – ‖
તો – શુ ભ	ક રી લે –	સં સા ર અ	સા – રે – ‖
સા સા ગ મ	પ – પ પ	ગ મ ધ પ	ગ રે સા –
ની જ આ –	ત્મા – સ હુ	જી – વો –	જા – ણી –
ગ મ.પ ની	સાં ની ધ પ	ગ મ ગ પ	ગ રે સા – ‖
વિ તા – વ	જી – વ ન	આ – સં –	સા – રે – ‖

રાગ-દુર્ગા-તાલ-ત્રિતાલ

ઋતુ બસંત સખી મોરે મન ભાવે
મધુર રાગ કોયલીયાં ગાવે—ઋતુ

જંગલ મનહર કોયલ બોલે
પંખી હૈયાં આનંદ ડોલે—ઋતુ

નવ પલ્લવ તરુ કુસુમો ધારે
માનવ તનમન નયનો ઠારે—ઋતુ

અનિલ લહરીઓ મૃદુ મૃદુ આવે
ફૂલ ફૂલેં સુવાસ વહાવે—ઋતુ

—સ્થાઈ—

૦	૩	×	૨
પ પ ધ મ	— મ પ પ	ધ ધ મ મ	રે — સા —
ઋ તુ બ સં	— ત સ ખી	મો રે મ ન	ભા — વે —
ધ઼ ધ઼ ધ઼ સા	— સા સા —	મ રે પ મ	રે — સા — ‖
મ ધુ ર રા	— ગ કો —	ય લી યાં —	ગા — વે — ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ — પ ધ	સાં ધ સાં સાં	ધ સાં રેં રેં	સાં ધ પ મ
જં — ગ લ	મ ન હ ર	કો — ય લ	બો — લે —
ધ — ધ —	મ — પ —	સાં ધ પ મ	રે ધ઼ સા — ‖
પં — ખી —	હૈ — યાં —	આ — નં દ	ડો — લે — ‖
મ મ પ ધ	સાં ધ સાં સાં	ધ સાં રેં મં	રેં — સાં —
ન વ પ —	લ્લ વ ત રુ	કુ સુ મો —	ધા — રે —
ધ — ધ ધ	પ મ પ ધ	સાં ધ પ મ	રે — સા — ‖
મા — ન વ	ત ન મ ન	ન ય નો —	ઠા — રે — ‖
મ મ પ ધ	સાં સાં સાં —	ધ સાં રેં સાં	ધ — પ મ
અ નિ લ લ	હ રી ઓ —	મૃ દુ મૃ દુ	આ — વે —
ધ — ધ ધ	મ — પ ધ	સાં ધ પ મ	રે — સા — ‖
ફૂ — લ ફૂ	લેં — સ બ	વા — સ વ	હા — વે — ‖

રાગ-કાફી-તાલ-ત્રિતાલ

શ્યામને બંસી બજાઇ મધુબન
રીમ ઝીમ નાચત દેવકી નંદન.—શ્યામને

નિશદિન પ્યારે ધૂમ મચાવત
વ્રજ નારીકા નાચ નચાવત—શ્યામને

યમુના જલ આગે નહિ ચાલત
મુરલી સુનવા દેવો આવત—શ્યામને

શીશ મુકુટ પીતામ્બર સોહત
હય સબ ગોપી જન મન મોહીત—શ્યામને

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
પ ની ધ પ	રે – મ મ	પ – પ –	મ ધ પ પ
શ્યા – મ ને	બં – સી બ	જા – ઇ –	મ ધુ બ ન
મ ધ ધ ધ	ની સાં ની ધ	મ – ધ પ	ગ – રે સા ॥
રી મ ઝી મ	ના – ચ ત	દે – વ કી	નં – દ ન ॥

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
મ મ પ ધ	ની – સાં –	રેં ગં રેં સાં	ની – ધ પ
નિ શ દિ ન	ધ્યા – રે –	ધૂ – મ મ	ચા – વ ત
ધ ધ ધ –	ધ ની ધ પ	રે મ ધ પ	ગ – રે સા ॥
વ્ર જ ના –	રી – કો –	ના – ચ ન	ચા – વ ત ॥
મ મ પ ધ	ની ની સાં –	રેં ગં રેં સાં	રેં ની સાં સાં
ય મુ ના –	જ લ આ –	ગે – ન હિ	ચા – લ ત
ધ ધ ધ –	ધ ની ધ પ	મ – ધ પ	ગ – રે સા ॥
મુ ર લી –	સુ ન વા –	દે – વો –	આ – વ ત ॥
મ – પ ધ	ની ની સાં –	રેં ગં રેં સા	રેં ની સાં સાં
શી – શ મુ	કુ ટ પી –	તા – મ્બ ર	સો – હ ત
ધ ધ ધ ધ	ધ ની ધ પ	મ મ ધ પ	ગ – રે સા ॥
હ ય સ બ	ગો – પી –	જ ન મ ન	મો – હી ત ॥

રાગ-બહાર-તાલ-ત્રિતાલ

સ્વાર્થ વિહિન નહિ કોઇ જગતમાં
રમત કરે સૌ સૌ સ્નેહીમાં
શુદ્ધ પ્રેમ નહિ હોઈ જગમાં—સ્વાર્થ

ભાષા દ્વારા પીરસે સાકર
કામ પડયે છુપાયે નીજધર
સાથ દીયે ના કોઈ જગમાં—સ્વાર્થ

મિત્ર તાળીઆ મળે સૌ સ્થળે
સાચા સ્નેહી મળે કો સ્થળે
લાખે એક જ હોઈ જગમાં—સ્વાર્થ

—સ્થાઇ—

૦	૩	×	૨
ની સાં ની પ	મ પ ગ મ	ધ ની ધ ની	સાં ની સાં –
સ્વા – ર્થ વિ	હિ ન ન હિ	કો – ઈ જ	ગ ત માં –
મ મ ની ધ	ની સાં ની સાં	ગ મ ની ધ	ની સાં ની પ
ર મ ત ક	રે – સ હુ	સ હુ સ્ને –	હી – માં –
પ – પ પ	મ પ ગ મ	ધ ની ધ ની	સાં ની સાં – ‖
શુ – દ્ધ પ્રે	– મ ન હિ	હો – ઈ જ	ગ ત માં – ‖

—અંતરા—

૦	૩	×	૨
ગ મ ની ધ	ની રેં સાં –	ની સાં રેં સાં	ની સાં ની ધ
ભા – ષા –	ઢા – રા –	પી ર સે –	સા – ક ર
પ – પ પ	મ પ ગ મ	ની ધ ની સાં	સાં ની સાં સાં
કા – મ પ	ડ્યે – છુ –	પા – યે –	ની જ ધ ર
પ – પ પ	મ પ ગ મ	ધ ની ધ ની	સાં રેં સાં – ‖
સા – થ દી	યે – ના –	કો – ઈ જ	ગ ત માં – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

રાગ-ભૈરવી તાલ-ત્રિતાલ

જીવન નૈયાં પાર કરો હરિ
દીશા ન સૂઝે કોઇ મને જરી—જીવન

આ ભવસાગર જળ અતિ ઉંડાં
મોહ વમળ આકર્ષણ કુડાં
નાવ ચલાવો દેવ દયા કરી—જીવન

ભાસે નાહી ક્યાંઇ કિનારો
અભિમાન અંધાર વિદારો
રાગ દ્વેષ મચ્છો ભયકારી—જીવન

સત્ય જ્ઞાનનો પંથ બતાવો
જન્મ મરણનાં દુઃખ મિટાવો
ભવ સાગરથી અમને તારી—જીવન

—સ્થાઈ—

૩	×	૨	૦
સા પ પ પ	પ ધ પ મ	સા ગ પ મ	ગ રે સા સા
જી – વ ન	નૈ – યાં –	પા – ર ક	રે – હ રિ
ગ રે સા રે	ગ પ મ –	સા ગ પ મ	ગ મ રે સા ‖
હી શા – ન	સૂ – ઝે –	કો – ઈ મ	ને – જ રી ‖

—અંતરા—

૩	×	૨	૦
ગ – મ મ	ધ – ની ની	સાં સાં સાં સાં	ની રેં સાં –
આ – ભ વ	સા – ગ ર	જ ળ અ તિ	ઉં – ડાં –
ની – ની ની	સાં સાં સાં –	સાં રેં સાં ની	ધ – પ –
મો – હ વ	મ ળ આ –	ક ર ષ ણુ	કુ – ડાં –
સા પ પ પ	ધ – પ મ	ગ – પ મ	ગ રે સા સા ‖
ના – વ ચ	લા – વો –	દે – વ દ	યા – ક રી ‖
ગ – મ –	ધ – ની –	સાં – સાં સાં	ની રેં સાં –
ભા – સે –	ના – હી –	ક્યાં – ઈ કિ	ના – રો –
ની ની – સાં	– રેં સાં –	સાં રેં સાં ની	ધ – પ –
અ ભિ – મા	– ન અં –	ધા – ર વિ	હા – રો –
પ – પ પ	– ધ પ મ	ગ – પ મ	રે – સા – ‖
રા – ગ દ્વે	– ષ મ –	ચ્છો – ભ ય	કા – રી – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ-ભૈરવી-તાલ-હીંચ

આમ્ર ડાળે રે પેલી કોયલ બોલે
મધુર નાદ નહિ આવે કો એની તોલે—આમ્ર૦

કરે કોયલ ટહુકાર
સાથ ભમરા ગુંજાર
જાણે સારંગી તાર—આમ્ર૦

ડાળ ડાળે ભમે
એના ટહુકા ગમે
શોક અંતર દમે—આમ્ર૦

આવી ઋતુ વસંત
આભ ઉજળું અનંત
ગાતી કોયલીયાં ખંત—આમ્ર૦

આવે આંબાને મોર
કુંજ વચ્ચે તું ચોર
કુહૂ કુહૂ કરે શોર—આમ્ર૦

—સ્થાઇ—

સા – ની
આ – મ્ર

× ૦	× ૦	× ૦	× ૦
સા – ગ – મ –	પ ધ – પ મ –	ગ પ મ ગ રે –	સા – – સા – ની
ડા – ળે – રે –	પે – – લી – –	કો – ય લ ઓ –	લે – – આ – મ્ર
સા – ગ – મ –	પ ધ – પ મ –	ગ પ મ ગ રે –	સા – – ગ ગ મ
ડા – ળે – રે –	પે – – લી – –	કો – ય લ ઓ –	લે – – મ ધુ ર
પ – પ પ પ –	પ ધ – ધ મ –	પ ધ ની ધ પ –	મ – – સા – ની
ના – દ ન હિ –	આ – વે – કો –	એ – ની – તો –	લે – – આ – મ્ર
સા – ગ – મ –	પ ધ – પ મ –	ગ પ મ ગ રે –	સા – – ગ મ –
ડા – ળે – રે –	પે – – લી – –	કો – ય લ ઓ –	લે – – ક રે –

—અંતરા—

× ૦	× ૦	× ૦	× ૦
પ – પ ની ધ ધ	પ – પ પ – ધ	ની સાં સાં ની ધ –	પ – પ મ – ગ
કો – ય લ ટ હુ	કા – ર સા – થ	ભ મ રા – ગું –	જા – ર જા – ણે
મ પ મ ગ રે સા	સા – સા સા – ની	સા – ગ – મ –	પ ધ – પ મ –
સા – રં – ગી –	તા – ર આ – મ્રં	ડા – ળે – રે –	પે – – લી – –
ગ પ મ ગ રે –	સા – – ગ – મ	પ – પ ની ધ –	પ – – સાં – ની
કો – ય લ ઓ –	લે – – ડા – ળ	ડા – ળે – ભ –	મે – – એ – ના
સાં રેં સાં ની ધ –	પ – – મ – ગ	મ પ મ ગ રે –	સા – – સા – ની
ટ હુ કા – ગ –	મે – – શો – ક	અં – ત ર દ –	મે – – આ – મ્ર

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

રાગ-મીઠા લાગ્યા તે મને આજના ઉજાગરા-તાલ-હીંચ

આજ મારે આંગણે પ્રભુજી પધારિયા
શાં હું કરૂં સન્માન રે—
આજે આનંદ દધિ ઉછળે

ઉતારી આરતીને કીધું પૂજન મેં
નિર્મળ મન ખૂબ ખૂબ થાય રે
આજે આનંદ દધિ ઉછળે

મીઠા પકવાન મેં હોંશે બનાવીઆ
વિધ વિધ કીધાં રૂડાં શાક રે
આજે આનંદ દધિ ઉછળે

ભોજન કીધાંને સોપારી પાન દીધાં
મંગળમય ગીતડાં ગવાય રે
આજે આનંદ દધિ ઉછળે

લોભીઆને ધન મળે આંધળાને આંખ મળે
એથી વિશેષ હર્ષ થાય રે
આજે આનંદ દધિ ઉછળે

ફુલડાંનો હાર મેં પ્રેમે પહેરાવિયો
નાચે મન ખૂબ ઉલ્લાસ રે
આજે આનંદ દધિ ઉછળે

ભાગ્ય સૂર્ય આજ મને લાગે સોહામણો
લોપ થયા અંતર અંધાર રે
આજે આનંદ દધિ ઉછળે

-સ્થાઈ-

× °	× °	× °	× °
સા પ પ ધં – ની	પ ધ સાં ની – –	પ પ – ધ ની ધ	પ – પ પં – –
આ – જ મા – રે	આં – ગ ણે – –	પ્ર ભુ – જી – પ	ધા – રિ યા – –
પ સાં સાં – ની –	રેં – – સાં – ની	ધ – સાં ની – –	પ ધ ધ – ધ ની
શાં – હું – કુ –	રું – – સ – –	મા – ન રે – –	આ – જે – આ –
પ ધ ધ ની સાં ની	ધ – પ પ – –		
નં – દ દ ધિ –	ઉ – છ ળે – –		

-અંતરા-

× °	× °	× °	× °
ની – ની – પ –	ધ – ધ પં – પ	રેં – રેં – ગં –	ની રેં સાં ની – –
ઉ – તા – રી –	આ – ર તી – તે	ફી – ધું – પુ –	જ – ન મેં – –
પ સાં સાં સાં સાં ની	રેં – ગં સાં – રેં	ધ – સાં ની – –	પ ધ ધ – ધ ની ‖
નિ ર મ ળ મ ન	ખૂ – બ ખૂ – બ	થા – ય રે – –	આ – જે – આ – ‖
ની – ની – પ પ	ધ – પ પ – –	રેં – રેં – ગં –	ની રેં સાં ની – –
મી – ઠા – પ ક	વા – ન મેં – –	હોં – શે – બ –	ના – વી યા – –
પ સાં સાં સાં સાં ની	રેં – ગં સાં રેં –	ધ – સાં ની – –	પ ધ ધ – ધ ની ‖
વિ ધ વિ ધ ફી –	ધાં – – રૂ ડાં –	શા – ક રે – –	આ – જે – આ – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

"ધંધુકા તાલુકાનો ભાલ પ્રદેશ"

રાગ--આશાભર્યાં અમે આવીયાં-તાલ-હીંચ

વેરાન પ્રદેશમાં અમારે વસવું
ના મળે ઝાડ કે પાણી—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

એક બે ગાઉ પર પાણી મળે
એવાં ગામડાં ભાલમાં બહુ—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

મીઠાં પાણી ક્યાંઇ મળે નહિ
પીવાં પડે પાણી ખારાં ખારાં—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

કૂવામાં પાણી પહોંચે નહિ
જેથી બેસે ભરનારના વારા—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

ચડે વંટોળિયા બપોર થાયે ત્યાં
ઉઘડે નહિ પછી આંખ—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

સાંજ પડે ત્યાં પાશેર જાયે
પેટમાં ધૂળ ભલી ભાત—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

અજાણુ મુસાફર મોટરમાં નીકળે તો
મારગમાં મોટર અટકાય—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

ઉનાળે ગરમી અતી લાગે ને
ઝાંઝવાના જળ દેખાય—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

નસીબ યોગે જો હીમ પડે તો
પાક બીજો ન કાંઇ થાય—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

ચોમાસે કાચ્ચડ ઢીંચણ સુધીનો
ખૂંદી ખૂંદીને ચલાય—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

મચ્છરના દંશથી મેલેરીઆ થઇને
લોકો બધાં પીડાય—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

વર્ષ જો સારૂં કદી પાકે તો
ધાનના ઢગલા થાય—
એ ભાલમાં અમારો વાસ

× ∘	× ∘	× ∘	× ∘
સા – સા – સા –	સા – સા રે સા –	મ – મ – મ –	મ – મ મ પ –
વે – રા – ન પ્ર	દે – શ માં – –	અ – મા – રે –	વ – સ વું – –
ગ – – મ ગ રે	સા – રે મ ગ –	રે – સા – ની –	સા – સા રે સા –
ના – – મ ળે –	ઝા – ડ કે – –	પા – ણી – એ –	ભા – લ માં – –
સા રે મ ગ રે સા	સા – – – – – ‖		
અ – મા – રો –	વા – – – – સ ‖		

બાકીની લીટીઓ ઉપર મુજબ વગાડવી

"પર્યટન"

(રાગ-મિશ્ર-તાલ હીંચ)

અમે સાથે મળીને જાતાતા
વગડે ફરવાને
વળી હૈયે હરખ નહિ માતાતા
વન બધું જોવાને

બબેની સહુ જોડી થયા
ગુરુજી સાથે વગડે ગયા
જંગલની ખૂબ મઝા લેતાતા
ફૂલ રૂડાં નીરખીને—અમે

એવામાં એ બોરડી આવી
પાકાં પીળાં બોરાં વાળી
મોઢામાં પાણી છૂટયાં ત્યાં
બોર મીઠાં ખાવાને—અમે

ખેતરમાંથી ટોયો આવ્યો
ચણાના એ ઓળા લાવ્યો
એ તો અમને બહુ ભાવ્યાતા
સાથ લઇ ચટણીને—અમે

પાણી પીને પાછા ફર્યા
પોત પોતાને ઘેર ગયા
મઝા પડેલી યાદ કરતાતા
બીજીવાર જાવાને—અમે

મ પ –
અ મે –

× ०	× ०	× ०	× ०
ધ – ધ – ધ –	મ પ – ની ધ –	પ – મ – ગ –	મ – મ પ – મ
સા – થે – મ –	ળી – – ને – –	જા – તા – તા –	વ – ગ ડે – –
ધ – ધ પ – મ	મ – – પ મ -		
ફ – ર વા – –	ને – – વ ળી –		
ધ – ધ – ધ –	મ – પ ની ધ –	પ – ગ – ગ –	મ – મ પ મ –
હૈ – યે – હ –	ર – ખ ન હિ –	મા – તા – તા –	વ – ન બ ધું –
ની ધ – પ મ –	મ – – મ પ –		
જો – – વા – –	ને – – અ મે –		
મ મ – મ મ પ	ગ મ – ગ મ –	મ મ મ મ પ –	ગ મ મ ગ મ –
બ બે – ની સ હુ	જો ડી – થ યા –	ગુ રુ જી સા થે –	વ ગ ડે ગ યા –
મ પ ધ ધ ધ –	ની – ધ પં મ –	પ – મ – ગ –	મ – મ પ મ –
જં – ગ લ ની –	ખૂ – બ મ ઝા –	લે – તા – તા –	ફૂ – લ ડ઼ ડાં –
ની – ધ પ મ –	મં – – મ પ –		
ની – ર ખી – –	ને – – અ મે –		

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

ગાડાની મુસાફરી

(રાગ-માંડ-તાલ-હીંચ)

આતો અમે ગાડું જોડીને પરગામ રે
ખૂબ મઝા અમને પડી રે

ડંકા ઘડિયાળમાં પરોઢના પાંચ વાગ્યા
બેઠા અમે ગાડામાં ચાર પાંચ મિત્ર રે
ખૂબ મઝા અમને પડી રે

માકડોને મુંઝડો બે બળદ પાણીદાર એતો
ખેંચે ગાડાને ઘરઘરાટ રે
ખૂબ મઝા અમને પડી રે

પંખીઓનાં ગાન રૂડાં અમને પ્રિય લાગતાં
જાણે આ પૃથ્વી દેવ લોક રે
ખૂબ મઝા અમને પડી રે

સૂર્ય દેવની સવારી વાત વાતમાંજ આવી
અમૃત વેરે એનો પ્રકાશ રે
ખૂબ મઝા અમને પડી રે

બપોરે બાર વાગ્યે વડલા નીચે બેઠા અમે
ભાથું ખાધું અતિ મીઠાશ રે
ખૂબ મઝા અમને પડી રે

સાંજે નિયત સ્થાને ગયા માર્ગમાં બહુ લીધી મઝા
ખંખેરી કપડાં પરની ધૂળ રે
ખૂબ મઝા અમને પડી રે

× •	× °	× °	× °
પ સાં સાં સાં સાં –	પ સાં સાં – સાં –	ની સાં ની ધ પ ધ	ગ – મ પ ધ –
આ – તા અ મે –	ગા – ડું – જો –	ડી – ને – પ ર	ગા – મ રે – તા

પ – પ ધ પ –	પ ધ સાં ની ધ –	પ – પ – – –	‖
ખૂ – બ મ ઝા –	અ મ ને – પ –	ડી – રે – – –	‖

ગ – ગ – ગ મ	રે – રે સા – –	પ – ની ની સાં –	ધ – ધ પ – પ
ડં – કા – ધ ડિ	યા – ળ માં – –	પ – રો ઢ નાં –	પાં – ચ વા – આ

પ – સાં સાં સાં –	પ સાં સાં – સાં –	ની સાં ની ધ – પ	ગ – મ પ ધ –
એ – ઠા અ મે –	ગા – ડા – માં –	ચા – ર પાં – ચ	મિ – ત્ર રે – –

પ – પ ધ પ –	પ ધ સાં ની ધ –	પ – પ – – –	‖
ખૂ – બ મ ઝા –	અ મ ને – પ –	ડી – રે – – –	‖

ગ – ગ ગ – મ	રે – રે સા – સા	ગ ગ મ પ – ધ	સાં – ની ધ – પ
મા – ક ડો – ને	મું – ઝ ડો – એ	બ ળ દ પા – ણી	દા – ર એ – તો

પ સાં સાં – સાં –	ની સાં ની ધ પ ધ	ગ – મ પ ધ –	‖ ખૂબ મઝા
ખેં – ચે – ગા –	ડા – ને ધ ર ધ	રા – ટ રે – –	‖

બાકીની લીટીઓ ઉપર મુજબ વાગાડવી

રાગ-મીંયા મલ્હાર

તાલ હીંચ

વીજળી ચમકે ને, વરસે મેહુલા
ધરતી ધ્રૂજી જાય એવી, ત્રાડ નાખે મેહુલા—વીજળી

ઘોર અંધિયારી રાત, દીસે નહિ માનવ જાત
પવન સૂસવાટ કરે, શબ્દ બીજા શાંત શાંત—વીજળી

સર્પાકૃતિ વીજળી થાય, જોતાં આંખો અંજાઇ જાય
ભીષણ મેઘ નાદ કરે, ભલભલા પણ ડરી જાય—વીજળી

ઉખડે મૂળમાંથી ઝાડ, કોઇની ડાળો ફસાય
પડે છે જળ બંબાકાર, નેવામાં નહિ પાણી માય—વીજળી

ઉલ્કાપાત દેખી ડરે, માનવીઓ નીદ્રા પરહરે
ઈશની સૌ સ્તુતિ કરે, તું બચાવ તું બચાવ—વીજળી

—સ્થાઈ—

× × × ×

ની – સા રેં – – | ની – સા ની – પ | મ – પ ની – ધ | ની – ની સાં – –

વી – જ ળી – – | ચ – મ કે – – | વ – ર સે – – | મે – હુ લા – –

રે રે પ મ ગ – | મ – રે સા ની સા | સા ની સા ની ધ ની | સા – ની સા – –

ધ ર તી ધ્રૂ જી – | જા – ય એ – વી | ત્રા – ડ નાં – ખે | મે – હુ લા – –

—અંતરા—

× × × ×

મ ગ મ ની ધ ની | સાં – ની સાં – સાં | ની ધ ની સાં ની સાં | સાં રેં સાં ધ ની પ

ઘો – ર અં – ધિ | યા – રી રા – ત | દી સે – ન હિ – | મા ન વ જા – ત

ગ ગ મ રે સા સા | ની ધ ની સા સા – | સા રે સા ની ધ ની | સા – ની સા – સા

પ વ ન સૂ – સ | વાં – ટ ક રે – | શ – બ્દ બી જા – | શા – ન્ત શા – ન્ત

મ – મ ની ધ ની | ની સાં ની સાં – સાં | ની ધ ની સાં ની સાં | સાં રેં સાં ધ ની પ

સ – પાં કૃ તિ – | વી જ ળી થા – ય | જો તાં – આં ખો – | અં જા ઈ જા – ય

ગ ગ મ રે સા સા | ની ધ ની સા સા – | સા રે સા ની ધ ની | સા ની સા સા – સા

ભી ષ ણુ મે – ઘ | નાં – દ ક રે – | ભ લ ભ લાં પ ણ | ડ રી – જા – ય

મ ગ મ ની ધ ની | સાં – ની સાં – સાં | ની ધ ની ધ ની સાં | સાં સાં ધ ની પ

ઉ ખ ડે મૂ – ળ | માં – થી ઝા – ડ | કો – ઈ ની – ડા | ળો – ફ સા – ય

મ મ રે પ પ પ | ગ ગ મ રે સા સા | સા સા – ની ધ ની | સા સા ની સા – સા

પ ડે – છે જ ળ | બં બા – કા – ર | તે વા – માં ન હિ | પા ણી – મા – ય

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

(રાગ-પીલુ-તાલ હીંચ)

સોનાનું બેડલું ને રૂપલા ઇંઢાણુલી
નથડી વીણુ મારૂં દીલ દુખાય
ક્યાં ગઇ નથડી ક્યાં ગઈ નથડી
ખોળી ખોળી ને જીવ જાય—નથડી

સરખી સાહેલીઓને મેં શું બતાવું
એમાં સૌભાગ્ય લેખાય—નથડી

હાથમાં ચુડલીને નાકમાં નથડી
આર્યોમાં મહિમા મનાય—નથડી

સાંજ પડી ત્યાં ગાયો ચરાવી
આવ્યા છે કાનજી ત્યાંય—નથડી

મેં પૂછ્યું કાનને જોઇ મારી નથડી
મંદ મંદ મુખ મલકાય—નથડી

ધૂતારા કાનજી તમ વીણુ કોઇ નહિ
કોઇ બીજો ચોર ના મનાય—નથડી

મળી મને નથડી કાનજી પાસથી
રાસ સાથે ગીતડાં ગવાય—નથડી

× •	× ०	× ०	× •
સા રે ની ધ ની –	સા – સા રે – સા	ગ – મ પ ધ પ	ગ – રે સા – –
સો – નાં – નું –	બે – ડ લું – ને	રૂ – પ લા – ઈ	ઢો – ણુ લી – –
ગ – ગ ગ – સા	ગ – મ પ – પ	ગ – સા સા રે ની	સા – – – – –
ન – થ ડી – –	વી – ણુ મા – રૂં	દી – લ ડુ – –	ખા – – – – ય
મ – – પ ધ –	ની – ની સાં – –	રેં – ગં રેં સાં –	રેં – ની સાં – –
ક્યાં – – ગ ઈ –	ન – થ ડી – –	ક્યાં – – ગ ઈ –	ન – થ ડી – –
ની – ની – ધ –	પ – પ મ – મ	ગ – – – – –	‖ નથડી.
ખો – ળી – ખો –	ળી – ને જી – વ	જા – – – – ય	‖
મ મ પ – ધ –	ની – સાં સાં – સાં	રેં સાં રેં – સાં –	રેં – – ની સાં –
સ ર ખી – સા –	હે – લી ઓ – ને	મોં – શું – બ –	તા – – વું – –
ની – ની – ધ –	પ – પ – મ –	ગ – – – – –	‖ નથડી.
એ – માં – સૌ –	ભા – ગ્ય – લે –	ખા – – – – ય	‖

બાકીની લીટીઓ ઉપર મુજબ વગાડવી.

(રાગ-ભીમપલાસ-તાલ-હીંચ)

જળ જમુના હું ભરવાને ગઇતી
વાટે મળ્યા વનમાળી... ... ...

રોકી મારગડો આડા ઉભા રહ્યા
પોતે હસે ને પાડે તાળી કાન્હા—વાટે

દૂર જાઓ કાન્હા દૂર જાઓ કાન્હા
મારે દોવી છે ગાય કાળી કાન્હા—વાટે

મારગડો રોકીને અમને સતાવો
જગજીવન દાડી દાડી કાન્હા—વાટે

મારગડો મૂકોને મધુબન જાઓ
નહિ તો દઇશ હવે ગાળી કાન્હા—વાટે

કૂવાને કાંઠડે શ્યામ સીધાવ્યા
સાથ લઇ બંસરી કાળી કાન્હા—વાટે

બંસરીનો નાદ સુણી રાધિકા ત્યાં આવીયાં
રાગ સાથ ગાય એ રસાળી કાન્હા—વાટે

ચિત્ત મારૂં ચોર્યું કાળા એ કાનજીએ
દર્શનથી થઇ ભાગ્યશાળી કાન્હા—વાટે

× °	× °
ની – ની સા – ગ	રે – – સા – –
જ – ળ જ – મુ	ના – – હું – –
ની – સા ગ – મ	પ – – પ – –
ભ ર વા – ને –	ગ – ઇ તી – –
પ ની ધ – પ –	ગ – મ ધ પ પ
વા – ટે – મ –	જ્યા – – વ – ન
ગ – રે સા – –	
મા – – ળી – –	
પ – ની – ની –	સાં – સાં સાં – –
રો – કી – મા –	ર – ગ ડો – –
પ ની સાં રેં સાં –	ની – ધ પ – –
આ – ડા – ઉ –	ભા – ર ભા – –
ની – ધ – પ –	ગ – રે સા – રે
પો – તે – હ –	સે – ને પા – ડે
ની – સા ગ – મ	પ – – પ – –
તાં – – ળી – –	કા – – ના – –

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી

(રાગ-મિશ્ર ભીમપલાસ-તાલ હીંચ)

અરે કાનજી આતે શાં માંડયાં તોફાન
આપણને આવું નહિ શોભે ઓ વીરા
મારગમાં લૂંટવા દધી
હલકાઇ આપણી લોકમાં થાયે
એને મટુકીનું નુકસાન—કાનજી

રોજરોજ કોઇનાં દાણ નહિ લઇએ
એમાં છે આપણી વડાઇ
મારગમાં વચ્ચે ઉભા રહીએ તો
એમાં ઘટે સહુ માન-કાનજી

ગોરસ લૂંટીને માકડાંને પાયે
એવું કર્યાથી હાથમાં શું આવે
એ દૂધ વેચીને સૌ ગોવાલન
નિભાવે છે ગુજરાન-કાનજી

× ०	× ०	× ०	× ०
સા – પ પ – –	ગ મ ગ પ મ પ	ગ – રે સા રે ની	સા – સા રે ની –
કા – ન જી – –	આ – તે – શાં –	માં – ડ્યાં – તો –	ફા – ન આ રે –
સા – પ પ – –	ગ મ ગ પ મ પ	ગ – રે સા રે ની	સા – – – – –
કા – ન જી – –	આ – તે – શાં –	માં – ડ્યાં – તો –	ફા – – – – ન
ની – ની ની ની –	સા રે સા સા સા –	ગ – ગ – મ –	પ – – પ – –
આ – પે ણું તેં –	આ – વું ન હિ –	શો – ભે – એ –	વી – – રા – –
ગ – મ પ પ –	ગ – સા રે – ની	સા – – – – –	
મા – ર ગ માં –	લૂં – ટ વા – દ્	ધિ – – – – –	
મ મ મ – પ –	ની – ની સાં – –	સાં – ગં રેં – સાં	ની – ધ પ – –
હ લ કા – ઇ –	આ – પ ણી – –	લો – ક માં – –	થા – – યે – –
સાં – સાં – ની ની	ધ – પ – મ મ	પ – – – – –	કાનજી
એ – ને – મ ડું	કી – તું – તુ ક	સા – – – – ન	

બાકીની લીટીઓ ઉપર મુજબ વગાડવી

ખેડુતની ફરિયાદ

(રાગ, કુંજલડી રે સંદેશો અમારો) તાલ–હીંચ.

આવો માનવીઓ અમ વાત સાંભળો
અમારે શાં શાં દુઃખડાં જી રે—આવો

કાળે ઉનાળે સાંતી હાંકીને
મહેનતથી પરસેવે નાહીએ જી રે—આવો

ચોમાસે ઘનઘોર મેઘ વરસે તોય
કાદવ કીચ્ચડમાં ઘૂમીએ જી રે—આવો

જાડા વેજાનાં કપડાં પહેરીને
શિયાળે સીમમાં જઈએ જી રે—આવો

મહેનતનું દુઃખ નહિ અમારે મનમાં
દુઃખ મોટું એક લેણદારનું જી રે—આવો

કાળ દુકાળમાં કરજ કરવાં પડે
દુઃખનાં ડુંગર ડોલે જી રે—આવો

પાકી ગયે ધાન્ય લાવીએ ખળામાં
ત્યાં તો આવે વ્યાજ ખાઉધરાજી રે—આવો

દોઢાને બમણાં વ્યાજ ચડાવી
લઈ જાયે ધાન્ય સૌ પકવેલું જી રે—આવો

અમે કરગરીએ કે થોડું રહેવા દો
અમારાં બાળકો ખાશે શું ? જી રે—આવો

ત્યાં તો એ લાલચોળ થઈને બોલે છે
કોરટુંના બારણાં જોયાં છે કે? જી રે–આવો

અમો ગામડિયાને કોરટુંની બીક લાગે
કોરટું દેખીને અમે નાસીએ જી રે–આવો

બીક દેખાડીને પેદાશું લઇ જાય
બાળક અમારાં ભૂખે મરે જી રે–આવો

કોરટુંના કાયદા અમે ના જાણીએ
અમારે હવે શું કરવું જી રે–આવો

× °	× °	× °	× °
ગ – ગ – સા –	રે – પ મ – –	પ – રે ગ – સા	રે – સા સા – –
આ – વો – મા –	ન – વી ઓ – –	અ – મ વા – ત	સાં – ભ ળો – –
ગ મ પ – ધ –	ની – પ ધ – પ	રે ગ મ પ ધ –	ગ – મ – – –
અ – મા – રે –	શાં – – શાં – –	દુઃ – ખ ડાં – –	જી – રે – – –
ગ – ગ – સા –	રે – પ મ – –	ગ – ગ – સા –	રે – – સા – –
કા – ળે – ઉ –	ના – – જે – –	સાં – તી – હાં –	ફી – – ને – –
ગ – મ પ ધ –	ની ધ પ – ધ –	મ – મ મ – ગ	પ ગ મ – – – ‖
મે – ન ત થી –	પ ર સે – વે –	ના – હી એ – –	જી – રે – – – ‖

બાકીની લીટીઓ અંતરા પ્રમાણે વગાડવી.

